

ΜΕΝΕΛΑΟΣ
ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ

κάτω απ' τα
κάστρα της
ελπίδας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΑ ΚΑΣΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Πρώτη έκδοση

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Τα πλοία δεν άραξαν	1938
Περιμένοντας το ουράνιο τόξο	1940
Γλυκογράμα	1944
Αυτοί που φέρανε την καταχνιά	1946
Βουρκωμένες μέρες	1953
Το τραγούδι των διψασμένων	1966

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

Έκσταση	1943
Καληνύχτα ζωή	1946
Συννεφιάζει	1948
Ένα παιδί μετράει τ' άστρα	1956
Οι κερασιές θ' ανθίσουν και φέτος	1956
Τότε που κυνηγούσα τους ανέμους	1956
Οδός Αβύσσου αριθμός 0	1962
Το ρολόι του κόσμου χτυπά μεσάνυχτα (και έκδοση γ' εκ νέου επεξεργασμένη)	1963 1966
Η φυλακή του κάτω κόσμου	1964
Θυμωμένα στάχρα	1965
Οι σαρκοφάγοι - Το κρασί των δειλών	1965
Αγέλαστη άνοιξη	1971
Κάτω απ' τα κάστρα της ελπίδας	1972
Οι ήρωες κοιμούνται ανήσυχτα - Σαρκοφάγος II	1974 (έκδοση β')
Ο άγγελος με τα γύφινα φτερά - Σαρκοφάγος III	1974
Της γης οι αντρωμένοι	1976
Τρόπαια Α' (Η οπτασία του Μαραθώνα)	ΧΧ.
Τρόπαια Β' (Σαλαμίνα)	ΧΧ.
Λύσσα	ΧΧ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ο λυράρης (Μιλτιάδης Μαλακάσης)	1974
Ο κονταρομάχος (Κώστας Βάρναλης)	1974
Ο εξάγγελος (Άγγελος Σικελιανός)	1976

ΠΟΙΗΣΗ

Κραυγή στα πέρατα	1954
Τραγουδώ για την Κύπρο	1956
Το σπαθί και το φιλί	1967
Κοντσέρτο για δυο μυδράλια κι ένα αηδόνι	1973
Οι εφτά κύκλοι της μοναξιάς	1975
Θρηνηλίδι και άσμα για το σταυρωμένο νησί	1975
Πυρπολημένη μνήμη	1975

ΘΕΑΤΡΟ

Οι κερανοί ξεσπούν	1958
Οι αρχιτέκτονες του τρόμου	1966
Ανθισμένο όνειρο	1975
Ταξίδια του χαμού	1975
Θα κλάψω αύριο	1975
Πικρή θάλασσα	1976
Οι Δήμιοι με τ' άσπρα γάντια	1978

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΑ

Ο μεγάλος Δεκέμβρης	1945
Μπατ-Τάι	1966
Ταξίδι στην απεραντοσύνη - Οδοιπορικό	1976

ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο Ηρακλής	1976
Ο Δαίδαλος	ΧΧ.
Ο Θησέας	ΧΧ.
Ο Ίκαρος	ΧΧ.

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ

Κάτω απ' τα κάστρα
της ελπίδας

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Θέση υπογραφής δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 447

Μενέλαος Λουντέμης, *Κάτω απ' τα κάστρα της ελπίδας*
Υπεύθυνη έκδοσης Υβόνη Καρύδη
Διόρθωση Μαριάνθη Κιουρτσόγλου
Σελιδοποίηση Κωνσταντίνος Καπένης
Φιλμ-μοντάζ Γιώργος Κεραμάς

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη),
Αναστάσιος-Μενέλαος Ηλιόπουλος και
Μενέλαος-Δημήτριος Ηλιόπουλος, 2018

Το *Κάτω απ' τα κάστρα της ελπίδας* εκδόθηκε πρώτη φορά το 1972
Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα, Νοέμβριος 2018

ΚΕΤ Γ064 ΚΕΠ 899/18 ISBN 978-960-16-8166-5

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Π Ρ Ω Τ Ο

ΝΤΡΟΠΑΛΟ ΠΡΩΙΝΟ, παραπονιαρίκο, σα συσταζούμενο κορίτσι που ντρέπεται να σου πει «καλημέρα». Μας το πρόσφερε ο κυρ Ήλιος στο δίσκο (δηλητήριο στο δίσκο...). Τι θέλουν και ξημερώνουν τέτοια πρωινά;

Και, για να λέμε την αλήθεια, ούτε και τα φθινόπωρα έχουν λόγο να έρχονται. Μια και τελείωνε το καλοκαίρι, τι λόγο έχουν οι «μεσάζοντες;» Για να μποδίζουν το χειμώνα; Αυτό δεν έγινε ποτέ. Μα το ξέρουμε ότι αυτό δεν έγινε ακόμα ποτέ;

Αλλά... τι να γίνει; Μια και το ημερολόγιο επιμένει ότι «οι ώρες του έτους είναι τέσσερις», τι να γίνει... Ας το καταπιούμε κι αυτό.

Το βλέπεις όμως πια καθαρά. Όλα είναι ανόρεξα, βαρετά. Ως κι ο ήλιος όλο χασμουριέται. Δε θέλει να το βγάλει ολόκληρο το μεροκάματο. Να σου πω, δίκιο έχει. Ε, μα δουλειά είναι αυτή να σε βάζουνε να φέγγεις θέλεις δε θέλεις δώδεκα ολόκληρες ώρες; Και γιατί, παρακαλώ; Για να μην της κρυώσουν της γης τ' αυγά της; Καλό κι αυτό!

Εγώ λέω πως το καλύτερο που έχει να κάνει ο κυρ Ήλιος είναι να χωθεί σε κανένα σύννεφο και να το ρίξει στον ύπνο. Σύννεφα έχει ο ουρανός όσα θέλεις. Γύρισαν

απ' το καλοκαιρινό τους ταξίδι ακόμη και τα ξενιτεμένα. Μερικά μάλιστα είναι έτοιμα απ' τα τώρα κιόλας ν' αρχίσουν το κλάμα. Πολύ γυροφέρνουν πάνω απ' τα δέντρα. Φεύγουν-έρχονται. Στο τέλος μείναν εκεί που βρέθηκαν κι άρχισε μια ντροπαλή αναποφάσιστη βροχούλα. Οι στάλες πέσανε πρώτα στ' απάνω απάνω φύλλα, κατόπι σκαλί σκαλί κατέβηκαν ώσπου έφτασαν στο χώμα.

Χρειαζόταν αυτό το δροσιστήρι. Ορίστε, πλύθηκε κι η δημοσιά κι είναι μια χαρά να περπατείς απάνω της. Τούτο το πρωί όμως είναι έρημη. Μόνο στο βάθος, κατά την ανατολή, διακρίνεται κάποιος να βαδίζει σιγά σαν να σκέπτεται. Είναι μακριά ακόμη και δεν μπορείς να ξεχωρίσεις ποιος είναι και κατά πού πάει. Μόνο κάποιο μπογαλάκι φαίνεται να κρέμεται απ' τον ώμο του σα σφαγμένο ζώο. Τώρα που πλησίασε περισσότερο, ξεκαθάρισε και ποιος είναι. Πώς δεν το προσέξαμε; Είναι ο γνωστός μας Μέλιος, ο Μέλιος Καδράς, παλιός μας φίλος απ' το «Παιδί που μετράει τ' άστρα» και την «Αγέλαστη άνοιξη». Κρίμας, όμως. Όλοι περιμέναμε πως ύστερα από τόση περιπλάνηση θα ησύχαζε πια κι αυτός, θα καταλάγιαζε κάπου. Μα κείνος να πάλι που φεύγει. Φεύγει. Και τούτη τη φορά δείχνει πως φεύγει για πολύ μακριά, φεύγει για πάντα. Κι έχει, ο καημένος, δίκιο. Γιατί τον κυνηγούν. Τα 'βαλε ο κακότυχος με τους χωροφύλακες ένεκα που πήγε ν' αρπάξει απ' τα χέρια τους κάτι γύφτους που τους έδερναν του πεθαμού. Δεν ήξερε ότι το μεγαλύτερο έγκλημα —σήμερα— είναι «να εμποδίζεις έναν εγκληματία ν' αποτελειώσει το έγκλημά του». Με ποιο δικαίωμα, κύριε, εσύ πας να κάνεις τέτοιο πράμα; λέει θυμωμένος ο νόμος. Το δικαίωμα να τιμωρώ το 'χω μόνο εγώ! Αν ο χωροφύλακας έσφαλε θα τον τιμωρήσω εγώ! Κάτι

μας λέει τώρα κι αυτός! Εμείς ξέρουμε καθαρά πως ο χωροφύλακας είναι το χέρι του νόμου. Είδε ποτέ κανείς κανέναν να τιμωρεί το χέρι του; Λοιπόν... αλλού αυτά! Τα ξέρουμε καλά τα οικογενειακά του νόμου. Μάνα του είναι μια στραβή με μια ζυγαριά στο χέρι. Χιλιάδες τώρα χρόνια ζυγίζει και ποτέ δεν τα βρήκε σωστά. Ο Μέλιος την ξέρει καλά. Ξέρει μάλιστα και τ' όνομά της. Τη λένε «Θέμις». Είναι μια γυναίκα από μάρμαρο στημένη ίσα ίσα έξω απ' το δικαστήριο.

—Δε μου λες, μπάρμπα, ρώτησε ο Μέλιος μια μέρα ένα γέρο που είχε κι αυτός μια ζυγαριά και πουλούσε σύκα.

—Τι θέλεις; ρώτησε ο γέρος.

—Ποια είναι αυτή η «θεία» με τη ζυγαριά; Την ξέρεις;

—Αν την ξέρω; Τρεις βολές μου 'καφε τη γούνα!

—Τι μου λες!

—Αυτό που σου λέω.

—Και γιατί της έχουνε δεμένα τα μάτια;

—Ωχ... Για να ζυγίζει, λέει, σωστά. Αμπρέ! Εγώ ζυγίζω με ανοιχτά μάτια και πάλε λαθεύω, και θα ζυγίσει σωστά αυτήνη η γκαβή; Ωχ, παιδί... ξέρεις τι κατάλαβα εγώ; Ότι όλοι αυτοί οι δικαστάδες παίζουνε με τον πόνο μας.

—Σε κάψανε;

—Μόνο μια; Τρεις βολές. Θέλεις να σ' την πω όλην την ιστορία; Πάρε μια οκά σύκα, κάτσε δω στο πεζούλι να τα τρως κι εγώ να σου λέω. Λοιπόν... Κάποτες είχα ένα χωράφι χέρσο. Μια μέρα έρχεται ένας γείτονας μου, ο Τραγούλιας, και μου λέει: «Μπρε γερο-Ντάβανε, μου λέει, τι το 'χεις κείνο το χωράφι και ραχατεύει; Θα σαπίσει απ' το τεμπελίκι. Δε μ' αφήνεις να βοσκήσω μέσα τα ζα μου;».

—Ε, τον άφηνες;

—Τον άφηκα. Σε κάμποσα χρόνια ζεύω μια μέρα τον φαρή και πάω να ξεχερσώσω το χωράφι για να φυτέψω πατάτα. Μόλις με βλέπει ο Τραγουίλιας μπήγει τις φωνές. «Ε! μου λέει, τι κάνεις εκεί; Στραβωμάρα έχεις; Ξένο χωράφι πας να οργώσεις;» Αλληθώρισα. Μ' ανέβηκαν τα αίματα. «Πώς ξένο, ρε πεζεβέγκη; του λέω. Εσύ δεν είσαι που 'ρθες και με περικόλεσες να σ' αφήκω να βοσκήσεις;» Ε, τι θαρρείς πως μου λέει ο ρουφιάνος. «Ταμάμ... μου λέει. Εγώ είμαι. Και γι' αυτό γίνηκε δικό μου!» Έδωκα τόπο στον οργή. Άσε, λέω. Θα πάω αύριο στο δικαστήριο και θα του το πάρω πίσω νεράκι.

—Ε, το πήρες;

—Στάσου και να δεις. Μετράει ο δικαστής, διαβάζει τα κιτάπια του, τα μεταδιαβάζει, και τι θαρρείς πως βρίσκει ο καταραμένος; Ότι το χωράφι είναι του Τραγουίλια! Μου 'ρθε ο ουρανός σφοντύλι. «Κάνα δικαστήριο πιο μεγάλο, μωρέ, δεν έχει;» ρωτάω το δικηγόρο μου. «Έχει» μου λέει. Πουλάω ένα αμπελάκι που είχα και τον πάω παραπάνου. Ε, ξέρεις τι κατάλαβα; Ότι οι δικαστήδες είναι συνεννοημένοι αναμεταξύ τους. Κι εκείνος ο δικαστής ο πιο μεγάλος ήρε ότι το χωράφι ήταν του Τραγουίλια. Αρρώστησα. «Πιο τρανό, μωρέ, δικαστήριο δεν έχει;» ρώτησα. «Πώς... μου λένε. Έχει ένα στις Αθήνες, “Άγιον Πάγο” το λένε». Πουλάω και το τελευταίο συκοπερίβολο και πάω στον Πάγο. Ξόδεψα κι εκεί τα μαλλιοκέφαλά μου. Τίποτις. Κι αυτοί είπαν ότι χάνω άδικα τον παρά μου. Το χωράφι είναι του Τραγουίλια. Και... να 'μαι τώρα, κατάντησα να κάθομαι αντίκρυ απ' το άγαλμα της γκαβής και να πουλάω ξένα σύκα.

—Μα... καλά..., του λέει ο Μέλιος, δε βρέθηκε κανένας χωρικός να πει την αλήθεια;

—Μόνο ένας; Όλο το χωριό! «Ποιανού είναι το χωράφι;» αρώτησε ο δικαστής. «Του Ντάβανου!» αποκρίθηκε το χωριό μ' ένα στόμα. «Και ποιος, όλα αυτά τα χρόνια, βόσκαε μέσα τα ζα του;» ξαναρώτησε ο δικαστής. «Την αλήθεια... είπαν οι χωρικοί. Ο Τραγούλιας». Τότε οι δικαστάδες μαζεύτηκαν όλοι ένα κουβάρι και βγάλανε την απόφαση. «Το χωράφι είναι του Τραγούλιας». Και τώρα σ' αρωτάω: Γιατί, βρε παιδί μου, την κάνανε τη δικαιοσύνη; Για να σ' αδικάει; Ε, τότες πέτυχαν!

* * *

Αλλά... τα βάλामε με τη δικαιοσύνη και ξεχάσαμε έναν αδικημένο. Το Μέλιο. Ναι, τα ίδια είχε πάθει και κείνος. Αδικία. Και για αυτό βγήκε στις στράτες, να φύγει, να χαθεί, για να μην τύχει και τον βρει ο «γιος της γκαβής»!

Βαδίζει. Βαδίζει με μισόκλειστα μάτια. Μπροστά του δε φαίνεται τίποτα. Μόνο κατά το μεσημέρι ξαφνικά κάτι υψώθηκε εκεί πέρα στο βάθος. Ένα μπόι καπνός.

—Τι είν' αυτό που καίγεται εκεί κάτω; ρώτησε κάτι περαστικούς.

—Παπόρι... του είπαν

Ποιος ξέρει... Μπορεί κάτι τέτοιο να ήταν. Κάποιο βαπόρι που καίγεται ή κάποιο βαπόρι που φεύγει — το ίδιο είναι. Γιατί, μήπως κι η φευγάλα δεν είναι κάψιμο; Ανέβηκε σ' ένα λοφάκι. Κι από κει τι είδαν τα μάτια του! Μια θεόρατη πολιτεία! Αυτή ήταν! Η βυζαντινή πόλη με το μακρύ δυσκολοπρόφερτο όνομα: Θε-σσα-λο-νί-κη! Αβόλευτο όνομα. Γι' αυτό και της το ψαλίδισαν λιγάκι — καλά κάνανε: Σα-λο-νί-κη! Μα πάλι βρέθηκαν μπρος σε αξεπέραστες δυσκολίες κάτι μπαρμπάδες απ' τα πάνω κου-

τσοχώρια. Γι' αυτό και το σακάτεψαν τ' όνομά της για καλά. «Σόλων...» το 'παν. Τ' ακούει ο Μέλιος και βγαίνει απ' τα ρούχα του.

—Τι πάτε να κάνετε; τους λέει. Ο Σόλων ήταν ο μεγαλύτερος νομοθέτης!

—Άιντε μπρε... του 'παν οι γέροι. Κάτσι καλά! Πού είσαι τώρα αυτό;

—Ο Σόλων; Πέθανε.

—Ε τότε τι το σακαλίζεις; Πέθανε, άσ' το. Ξέχασ' το.

—Ναι, αλλά... αυτός είναι από κείνους που δεν ξεχνιούνται.

—Πάψι ντε! Στο κωριό μου ήτανε ένα πεχλιβάνη, πήδαε έτσι μέτρα. Πέθανε — ξεχάστηκε. Το δικό σου πόσο πήδαε;

—Αυτός δεν πήδαε.

—Ε τότε τι μας τον κουβεντιάζεις;

—Αυτός, φίλε, για να ξέρεις, πέρασαν χιλιάδες χρόνια κι ακόμη δεν ξεχάστηκε.

—Ωφ... μελαλής άντρωπος είσαι, μπρε παιδί. Γίνονται ποτές τέτοια πράματα; Άιντε πάνε.

Αυτές τις συζητήσεις όμως ο Μέλιος δεν τις έκανε τώρα. Είναι πολλά χρόνια. Τότε που πήγαινε στο μεγάλο σχολειό, εκεί που γνώρισε την Αγράμπελη και τρελάθηκε.

Πολλά λέγανε, από τότε ακόμη, για τη μεγάλη κείνη πολιτεία. Ήταν, σου λέει, απλωμένη αντίκρυ στη θάλασσα και μπρος της περνοδιάβαιναν τα καίικια. Θεόρατη, όμορφη, άκαρδη. Ένας φίλος του, κουλουράς, τ' άκουε όλα αυτά και μια μέρα έκοψε τα παινέματα στη μέση. «Φαγάνα είναι!... τους λέει. Τίποτις άλλο. Στραγγάει όλα τα χωριά και τρώει τις σοδειές τους μαζί με τους χωριάτες!»

—Παραμύθια! τον διέκοψε κάποιος.

—Να στραβωθώ!

—Και τότε, ρε βλάκα... άμα, όπως λες, τρώει τους χωριάτες, γιατί ακόμη τα χωριά είναι γιομάτα χωριάτες;

—Ε;

—Κουφάθηκες; Άιντε. Δεν έχω ανάγκη από ψεύτες. Πάω να ρωτήσω τη Γεωγραφία.

—Πάνε... Πάνε να σε γεμίσει ψευτιές.

Σ' αυτό, να σου πω, δεν είχε και πολύ άδικο ο άνθρωπος. Η Γεωγραφία —όπως και να την κάνεις— δεν μπόρεσε ακόμη να συνεννοηθεί με τους ανθρώπους. Είναι μπερδεψιάρα. Και μιλάει και μια γλώσσα στρυφνή κι ακαταλαβίστικη. «Η Θεσσαλονίκη, σου λέει, είναι πόλις αρχαιοτάτη κειμένη εις τον μυχόν του Θερμαϊκού εις σχήμα πετάλου. Χρονολογείται δε από της εποχής του βασιλέως Κασσάνδρου όστις έδωσεν εις αυτήν το όνομα της συζύγου του Θεσσαλονίκης, ονομασθείσης ούτω υπό του πατρός αυτής Φιλίππου ένεκα της νίκης του κατά των Θεσσαλών (Θεσσαλών-Νίκη) — Θεσσαλονίκη. Κοσμείται δε η πόλις έτι και σήμερα υπό πλείστων βυζαντινών ναών μεγίστης ιστορικής αξίας, ως είναι ο Ναός Δημητρίου του Μυροβλήτου, ο ναός της Αχειροποιήτου κ.λπ.» Ουφ! Η Γεωγραφία δεν έχει καρδιά και γι' αυτό βάλθηκε να χαλάσει όλες τις καρδιές του κόσμου. «Παράγει δε...» Δε μας αφήνεις, λέω γω! Εδώ που φτάσαμε, η καλύτερη δουλειά είναι να ζητάει κανείς πληροφορίες από κείνους που 'χουν και λιγάκι φαντασία. Κάποτε μια γριά γειτόνισσά του του είπε να μην πάει κατά τις πολιτείες, γιατί ένα κορίτσι που πήγε γύρισε πίσω «παρμένο» και τώρα το κλωθογυρίζουνε στους γιατρούς. Και του δίνουνε, λέει, αράδα «ιλάτσια» και κείνο δε γερεύει! Τ' άκουσε κι ο

γέρος της ο γερο-Άγγελος, που 'ναι χρόνια κειτάμενος απ' τις θέρμες, και είπε κι αυτός πως «ναι, έτσι είναι, μπέη μου, έτσι είναι, κι ακόμη χειρότερα». Πήγε κι ένας άλλος, ένας μ' αναμμένο κεφάλι. Είχε ακουστά ότι εκεί, στην πόλη, περπατάς, λέει, και σκοντάφτεις πάνου σε πουγκιά με τις λίρες. Στα παραύστερα ο αλαφρόμυαλος πήγε. Καβαλίκεψε ένα καϊκι και πήγε. Έτσι και πάτησε στο μουράγιο —πώς γίνηκε; ε να, γίνηκε—, μόλις πάτησε στο μουράγιο σκοντάβει πάνου σ' ένα πουγκί. «Ουφ! Από τώρα θ' αρχίσω να τις μαζεύω;» Και δίνει μια και κλοτσάει τις λίρες στη θάλασσα. Ε... Αυτό ήταν και τ' άλλο. Πουγκί δεν ξαναβρήκε. Από κει κι ύστερα σκόνταβε μοναχά σε πέτρες και σε ντουβάρια, ώσπου σ' ένα έσπασε το κεφάλι του και το πήρε και το 'φερε στο χωριό δεμένο. «Παιδί! Άκου. Μην πιστεύεις σε τέτοια παραμύθια. Την σήμερον ημέραν πιο εύκολα βρίσκεις τον μπελά σου παρά πουγκιά με λίρες».

Τη θυμήθηκε και σήμερα άλλη μια φορά αυτή την ιστορία ο Μέλιος κι άρχισε να γελά, κι έτσι —απρόσεχτα όπως πήγαινε— σκόνταψε σε μια πέτρα κι έσπασε το δάχτυλό του. «Οουουφ... είπε. Από τώρα θ' αρχίσω να τις μαζεύω;» Ναι, Μέλιο, παιδί μου, από τώρα. Γι' αυτό, το καλό που σου θέλω, πρόσεχε. Πρόσεχε όχι μόνο να μη σκοντάφτεις σε πέτρες, αλλά να προφυλάγεσαι κι απ' τις πέτρες που θα πετούν κατά απάνω σου. Γιατί ένας πετροπόλεμος είναι η ζωή. Όμως, υπομονή. Υπομονή, αδελφέ μου, «εν Χριστώ αδελφέ μου», όπως του 'λεγε ένας καλόγερος. «Πεζός εγεννήθης, πεζός θα αποθάνεις». Κι είχε ένα λαδωμένο γένη... και το χνότο του βρόμαε σκόρδο και ρακί. Καλά. Τέλος πάντων. Πεζός... πεζός... Τι να γίνει. Μια και «εγεννήθης» έτσι. Αλλά γιατί πάλι να

«γεννηθείς» έτσι; Και, ακόμη, γιατί να 'χεις μόνο δυο πόδια, και να μην έχεις άλλα δυο για να τα συναλλάζεις; Βλακειές. Τέσσερα έχει κι ο γαίδαρος, αλλά ούτε κι αυτός τα συναλλάζει. Λοιπόν... Τίποτα! Ότι έχεις σ' αυτόν τον κόσμο θα τα βάλεις κάτω όλα. Ακόμη ως κι η σαρανταποδαρούσα, που 'χει σαράντα πόδια, και κείνη τα βάζει και τα σαράντα! Αλλά εγώ λέω... καλύτερα να μετράμε τα λόγια μας. Να τα μετράμε πολύ... Και... θέλεις και κάτι ακόμα; Άκου το: Καλύτερα να βαδίζουμε έστω και ξυπόλυτοι παρά να κοιμόμαστε παπουτσωμένοι. Το παν είναι να βαδίζουμε. Γιατί αν, π.χ., ο Βάρδας δεν είχε πόδια! —και τι πόδια— να τον πάρει να τον γλιτώσει απ' τους χωροφύλακες, τούτη τη στιγμή ο Μέλιος θα 'ταν στη χάρη.

Αχ... τι γρήγορα που αντάμωσε με τη φυλακή! Είναι, σου λέει, άνθρωποι που πέρασαν απ' τη ζωή χωρίς να περάσουν καθόλου ούτε απ' την πόρτα της φυλακής. Μερικοί μάλιστα έζησαν και πέθαναν χωρίς ούτε και να το μάθουν ότι στον κόσμο υπάρχουν και τέτοια χτίρια. Ντροπή! Εγώ λέω πως πρέπει να γίνει ένα απ' τα δυο: Ή να τις γκρεμίσουν όλες ή να περάσουν όλοι από μέσα!

Οι παλιότεροι άνθρωποι που είχαν τη συνήθεια να είναι πολύ ευχαριστημένοι απ' τον εαυτό τους βιάφτισαν τις φυλακές «σωφρονιστήρια». Τα ίδια τα χάλια των παλιών δασκάλων που επιμένανε ότι το ξύλο βγήκε απ' τον Παράδεισο. Κάποτε όμως ένας —που είχε τη μανία να φκιάχνει στατιστικές— να τι μας είπε γι' αυτά τα «σωφρονιστήρια». Ότι απ' τους κλέφτες, λέει, που γύριζαν ελεύθεροι έξω, ο ένας στους εκατό διορθώθηκε. Απ' όσους κλείνονται μέσα, ούτε ένας στους χίλιους δε διορθώθηκε.

Και κάτι ακόμη πιο πολύ: Ότι απ' τους κλέφτες που μπήκαν για κλοπή στη φυλακή, κανένας —σαν βγήκε— δεν έκλεψε το ίδιο ποσό. Όλοι έκλεψαν περισσότερα. Το λοιπόν; «Σωφρονιστήρια»... Φροντιστήρια κλεψιάς έπρεπε να τα λένε.

Κρίμα που έχασε ο Μέλιος απ' το δρόμο του τόσο γρήγορα κείνον το φιλόσοφο γερο-αμαξά. Θα τον είχε κάνει ως τα τώρα ξεφτέρι. Φαίνεται όμως ότι ο κατεργαράκος είχε βγει στο δρόμο από κέφι, έτσι μόνο και μόνο για ν' ακούσει το τρίξιμο του αραμπά του. Ή ίσως, πάλι, να του λιγότεφε η φιλοσοφία του και να βγήκε έξω για να κάνει λίγη προμήθεια.

—Πρρ... είχε πει σε μια στιγμή στο Μέλιο. Παιδί, στοπ, σταματάω.

—Καλά... Κι η Θεσσαλονίκη; τον ρώτησε ο Μέλιος παγωμένος. Δε μου έταξες ότι θα πηγαίναμε μαζί ως τη Θεσσαλονίκη;

—Ναι. Μα τώρα ξεμέθυσα.

—Και... δε θα πάμε;

—Όχι. Εγώ λέω καλύτερα ν' αφήσουμε και μια πόλη που να μην πάμε. Άμα πάμε σ' όλες, τότε τι θα μας μείνει;

Ο Μέλιος μαράθηκε. Ύστερα όμως του λέει αποφασισμένος.

—Ε, εγώ θα πάω! Κι έσφιξε τομπογαλάκι του. Ο κόσμος δεν τελειώνει στη Θεσσαλονίκη!

—Έχεις δίκιο. Μα ο δικός μου τελειώνει εκεί.

Ο Μέλιος τον κοίταξε συλλογισμένος.

—Εγώ στη θέση σου, μπάρμπα, του λέει, θα πήγαινα. Αφού χρειάζεται μια πόλη ακόμη για να τελειώσει ο κόσμος, γιατί να μην πας;

—Αχ... αχ... αναστέναξε ο γέρος. Είσαι άγουρος, παιδί... πολύ άγουρος... Να γιατί μιλάς έτσι. Αμ αν τον τελειώσω όλον τον κόσμο τι θα 'χω να περιμένω; Ζωή θα πει να περιμένεις κατιτίς. Εσύ όμως τράβα. Έχεις πολλές σκάλες ακόμη μπροστά σου. Εγώ γυρίζω πίσω, στο χωριό μου, στο καλύβι μου. Μη με βλέπεις που ξεπόρτισα. Με ξελόγιασε η νύχτα, γι' αυτό. Τώρα που ξημέρωσε ξέρεις τι είδα; Να... Είδα ότι η ζωή είναι τσίτσιδη και σκιάχτηκα. Έχε γεια. Εσύ έχεις πολλές Σαλονικές ακόμη μπροστά σου. Κοίτα μόνο μην τύχει και τις τελειώσεις πριν φτάσεις στα χρόνια μου... ακούς; Ν' αφήσεις και μια που να μην πας. Τράβα τώρα. Ωρα σου καλή. Όπου πας μην ξαναπάς. Μην ξαναπάρεις τίποτα απ' την αρχή. Θα τα χαραμίσεις όλα. Αυτά είχε να σου πει ένας ονειροπαρμένος γέρος που κάπου κάπου αφήνει και τον ξελογιαίνει η νύχτα... Κοίτα ν' αφήνεις κι εσύ κάπου κάπου να σε ξελογιαίνει. Άνθρωπος που δεν μπορεί να ξελογιαστεί είναι άχρηστος. Σ' το λέω γω. Φύγε τώρα. Φοβάμαι μην ξεπλανευτώ απ' τη νιότη σου και σε πάρω το κατόπι. Κι ύστερα τι θ' απογίνω; Χάθηκα. Γεια σου, γιε μου.

Κατέβηκε. Κοίταξε τα βόδια του γλυκά στα μάτια, κάτι τους είπε, και κατόπι έπιασε το ζυγό και τον γύρισε ανάποδα. Κείνα όμως αντιστέκονταν.

—Χμ... έχετε δίκιο... τους λέει. Το βλέπω. Σας χαλνώ το ταξίδι. Μα έχω κι εγώ το δικό μου δίκιο.

Κατόπι στράφηκε στο Μέλιο.

—Άκου δω, του λέει. Κοίτα μην τύχει και την πας κι εσύ τη ζωή σου με αραμπά. Μη βλέπεις εμένα. Εγώ έτσι άρχισα, με αραμπά. Ενώ εσύ αρχίνισες με άτι. Άλλο πράμα. Έπειτα, εγώ τα μπέρδεφα λιγάκι. Γιατί ξεκίνησα χω-

ρίς γέρο. Τότε που τον αντάμωσα ήταν αργά. Ήταν ο εαυτός μου. Κοίτα βρες γέρο. Αυτό μόνο έχει να σου πει ένας γέρος.

—Θα 'παιρνα εσένα, του λέει ο Μέλιος, αλλά εσύ σέρνεσαι πολύ αργά, με αραμπά.

—Απελπίσου. Δε θα βρεις γέρο χωρίς αραμπά.

—Δεν είν' αλήθεια! Να, εγώ είχα ένα φίλο με τιμομπίλι. Αν δεν του το 'καιγαν θα 'ταν «γέρος με τιμομπίλι».

Μα ο γέρος κούνησε λυπητερά το κεφάλι του.

—Αχ... του λέει. Τον καιρό που ο φίλος σου θα γεράσει, το τιμομπίλι θα 'ναι αραμπάς. Μ' άλλα λόγια, πάλε πίσω θ' απομείνει. Πάλι «γέρος με αραμπά» θα 'ναι. Φεύγει ο κόσμος, παιδί μου, βιάζεται. Άντε τώρα. Γεια σου. Φοβάμαι μη με πιάσει καμιά τρέλα και πάω στη Σαλονίκη.

Κοίταξε τα βόδια του άλλη μια φορά γλυκά γλυκά στα μάτια, ύστερα πέρασε απ' τη ράχη τους το χέρι του, και κατόπι ζεστό ζεστό το 'δωσε στο Μέλιο.

—Όρα σου καλή... Και μια τελευταία ορμήνια: Για το Θεό! Κοίταξε μην πάρεις τίποτα έτοιμο! Το χειρότερο κακό στον κόσμο το 'καναν τα έτοιμα πράματα. Η έτοιμη κορόνα, τα έτοιμα πλούτια, η έτοιμη δύναμη.

Ο Μέλιος απόμεινε.

—Μπάρμπα... του λέει. Πού μπορώ να σε ξαναδώ; Γιατί θέλω να τα ξανακούσω όλα αυτά τα λόγια. Πολλές φορές.

—Φεύγω για να μην τα ξανακούσεις. Μα... για στάσου. Βλέπω ότι δεν κατάλαβες καλά. Τι θαρρείς; Πως είμαι γω που σ' τα λέω; Χα χα... Είσαι συ! Και τα λες στον εαυτό σου πενήντα χρόνια νωρίτερα! Αν σου τα 'λεγα εγώ θα 'ταν έτοιμα. Και δεν κάνει. Πώς σε λένε;

—Μέλιο!

—Το ίδιο κι εμένα. Γεια σου.

Ο Μέλιος ξύπνησε. Μα ο γέρος; Πού ήταν ο γέρος; Αλίμονο. Ο γέρος είχε μείνει μες στον ύπνο του. Σαν ένα ευγενικό στοιχείο της νύχτας, ζυμωμένο με τα παραμιλητά και τα νυχτερινά του ξελογιάσματα.

Και όμως. Τα λόγια αυτά —το θυμόταν καλά ο Μέλιος— τα 'χε ακούσει από ζωντανό άνθρωπο. Τι χρειαζόταν λοιπόν να τα ξανακούσει τώρα και στον ύπνο του; Μα... να, αυτά έχουν οι ύπνοι μες στην ντάλα του μεσημεριού.

Θα κοιμηθεί κι άλλες φορές ο Μέλιος έξω στα λιβάδια, μες στους κάμπους, νανουρισμένος απ' τα τζιτζίκια και τις μέλισσες. Μα ποτέ πια, ποτέ δε θα ξανανταμώσει στον ύπνο του κείνο το γεροντάκι με το κάρο και ποτέ δε θα ξανακούσει τις σοφές του κουβέντες. «Φυλάξου απ' τα έτοιμα πράματα!» Να 'ταν άραγε αυτό αλήθεια; Γιατί ένας κάλφας, τότε που άφησε το σκολειό κι ήθελε να καταπιαστεί με τη ραφτική, τα 'λεγε αλλιώς. «Το τέκνη δε μαθεύεται μπρε —του 'λεγε—, το τέκνη κλέβεται». Βλακείες. Όλα σ' αυτόν τον κόσμο, αν θέλεις να τα κάνεις δικά σου, μην τα κλέβεις. Μάθε τα. Αυτές είναι οι αληθινές σοφίες!

Γλυκό όμως είναι να περπατάς και να θυμάσαι τέτοια πράματα. Να τα θυμάσαι και να προχωράς κατά πάνω σ' ένα μέλλον γεμάτο μαγέματα και κινδύνους, και φιλά φιλά φωσφορίσματα, απ' αυτά που υψώνονται πάνω απ' τα γαλήνια νερά σαν να περνούν από πάνω τους μεθυσμένες πεταλούδες. Αυτά τ' αναθυμήματα, αυτές οι φωτιές

ακόμη δεν έσβησαν. Ας φαίνεται από μακριά πως έσβησαν. Και τ' αστέρια κάθε πρωί σβήνουν, αλλά ποτέ δεν έχουν σβήσει.

Ξάφνου, έτσι όπως πήγαινε, από μια τούφα του δρόμου ξεπετάχτηκε ένας χωριάτης.

—Στά?! του λέει. Εδώ σφύριξε ένας. Εσύ ήσαν;

—Όχι.

—Μα κάποιος σφύριξε.

—Γιατί ρωτάς; του λέει ο Μέλιος.

—Θέλω να σιγουρευτώ ότι δεν ήταν φίδι.

—Σιγουρέψου. Δεν ήταν φίδι. Ήμουν εγώ.

—Τότενες ακόμη χειρότερο. Γιατί οι άνθρωποι που σφυράνε σα φίδια και δεν είναι φίδια είναι χειρότεροι απ' τα φίδια. Έχεις δει φίδι;

—Όσα θέλεις.

—Θέλω να πω, φίδι που να λαλάει.

—Έχω δει παπαγάλο που να λαλάει.

—Ο παπαγάλος δεν είναι φίδι.

—Έχεις δίκιο. Ο παπαγάλος είναι πουλί.

—Ο παπαγάλος δεν είναι ούτε πουλί. Είναι ένας απατεώνας! Μ' άλλα λόγια, κάλπης. Παρασταίνει τη γάτα, το τρένο, το σκυλί. Για πού πας;

—Κατά το γιאלό.

—Μακρύς ο δρόμος. Γιατί δεν μπαίνεις σε κανέναν αρμπά;

—Τρίζει.

—Έχεις δίκιο. Τότε μπες σ' ατιμομπίλι.

—Βρομάει μπεζίνα.

—Χμ... Πάλι δίκιο έχεις. Αλλά τσιγάρο δεν έχεις. Ε;

—Τα τσιγάρα πήραν τέλος.

—Τότες έλα να στρίψουμε από ένα. Έχασα τα βόδια μου.

—Και δε στενοχωριέσαι;

—Μπα. Το δρόμο τον ξέρουνε. Θα πάνε μοναχά τους στο σπίτι. Γι' αυτό λέω μια που τα 'χασα να κάνω κι εγώ λίγη σκόλη. Πες μου το καθαρά. Έκλεφες τίποτα; Αν έκλεφες πες μου το. Εσύ αν έκλεφες —φαίνεται από μακριά— θα 'κλεφες από ανάγκη. Γι' αυτό, πες το μου για να σε σκεπάζω. Θέλω να γλιτώσω έναν άνθρωπο σήμερα απ' τα δόντια της αστυνομίας και δε βρίσκω κανένα. Λέγε. Έκλεφες;

—Όχι. Όπως βλέπεις, είσαι άτυχος.

—Κρίμας στον κόπο που 'κανα. Τότες τι κάθομαι με σένα; Πάω να βρω τα βόδια μου.

—Εσύ δεν είπες ότι πάνε μόνα τους στο σπίτι;

—Ναι αλλά... αν πάνε στην αστυνομία; Είναι, βλέπεις, και τούτο. Άντε γεια σου. Λάθος έκανες και μου είπες ότι πας κατά το γιαλό. Έπρεπε να μου πεις ότι πας κατά το βουνό.

—Κι άμα σου είπα ότι πάω κατά το γιαλό για να πάω ήσυχος κατά το βουνό;

—Είδες... Είναι κι αυτό. Άντε γεια σου τώρα και πήγαινε όπου θέλεις. Καλό μια φορά δεν μπορείς να μου κάνεις. Γι' αυτό.. γιατί να σου βγάλω το μάτι; Έτσι δεν είναι; Γεια σου.

Τόπια τόπια σηκώνεται η σκόνη κάτω απ' τα πόδια του. Κι εκείνος προχωρεί. Προχωρεί κι η ψυχή του ολοένα σφίγγεται. Δεν είναι ταξίδι αυτό. Είναι ρίξιμο μες στη φωτιά. Να, πάρε έναν που ρίχνεται ξυλάρμενος μες στη φουρτούνα. Τι θα πούνε; Σίγουρα «ο άνθρωπος τούτος είναι τρελός» θα πούνε. Ενώ ο καημένος ο Μέλιος είναι μόνο δυστυχημένος. Και να γιατί χώθηξε μες στον απέρα-

ντο κόσμο. Για να χαθεί. Αλλά είναι σαν το θαλασσινό που ταξιδεύει μ' ένα καρυδότσουφλο. Και να 'ταν τουλάχιστον από κείνες τις καρύδες τις μεγάλες, τις ινδιάνικες, κάτι πάει κι έρχεται. Άκουσε πολλά ο Μέλιος γι' αυτές τις καρύδες. Δίνουν γάλα, σου λέει, μπόλικο, σα γελάδες. Να γιατί εκεί κάτω δεν τις αρμέγουνε τις γελάδες. Τις αφήνουνε, λέει, και γίνονται άγιες. «Ιερά ζώα!»... έτσι τις λένε. Κι ούτε τις σφάζουνε ούτε στο ζυγό τις ζεύουνε ούτε με τη βουκέντρα τις τσιγκλάνε. Ο άνθρωπος, λέει, που θα σκοτώσει ή θα βασανίσει αγελάδα είναι καταραμένος. Μια φορά μια γελάδα εκεί κάτω πήγε και ξάπλωσε πάνω στη γραμμή του τρένου. Κάτι θα 'φαγε, ως φαίνεται, η κακόμοιρη και φόφησε ίσα ίσα πάνω στη γραμμή. Ε τι θαρρείς πως έγινε; Κανείς δεν κατέβηκε να την παραμερίσει. Κι όλοι όσοι ήταν μες στο τρένο έμειναν εκεί ώσπου γεράσανε!

Αυτά τα πράγματα όμως καλά είναι να μην τα πιστεύει κανείς, γιατί είναι αληθινά. Και τότε αναγκάζεσαι να λυπηθείς τον καημένο τον άνθρωπο. Αλλά αυτό είναι ακόμη μεγαλύτερη συμφορά.

Τα μυαλά είναι τα μόνα δώρα που τα μοίρασε ο Θεός από ένα. Αδικία και στριμάρα του Θεού! Γιατί το βλέπεις... Ποδάρια έδωσε από δυο, αυτιά από δυο, χέρια από δυο. Μα... όταν ήρθε η ώρα για το μυαλό, ξεκρέμασε απ' το ράφι και του 'δωσε μόνο ένα. Ε το βαστάς; Και καλά να 'ναι ολάκερο. Αν είναι μισό κι αναγκαστείς να γεράσεις μέσα σε κανένα τρένο;

Τέλος. Καλές είναι αυτές οι συζητήσεις, μα να τις κάνεις πηγαίνοντας με ξένα πόδια. Άμα περπατάς με τα δικά σου, τότε χαλάς και τα μυαλά σου και τα παπούτσια σου. Γιατί δεν μπαίνεις σε κανένα τρένο, μωρέ Μέλιο;

Εδώ, όπως βλέπω, μοιάζεις για κύριος. Ναι, αλλά αν πέσεις απάνω σε κανέναν ιερό χωροφύλακα; Για κάτι τέτοια λαβράκια ταξιδεύουνε κείνοι. Ιερές αγελάδες, ιεροί χωροφύλακες... Κοίτα κει σε τι ιερό κόσμο ζούμε!

—Καδράς!

—Παρών.

—Έθιξες ένα ιερόν πρόσωπον, τι έχεις ν' απαντήσεις;

—Τίποτα. Εγώ δεν πιστεύω σε ιερά ζώα.

—Ο χωροφύλαξ δεν είναι ζώον.

—Έχετε απόλυτον δίκιο. Τα ζώα δεν κρατούν ποτέ τουφέκια. Ιερές είναι μόνο οι αγελάδες, αλλά όχι εκείνες που σφάζονται και τρώγονται.

Να 'χαμε όμως τώρα καιιά καρύδα να καταλαγιάζαμε την πείνα μας. Αχ... με τα ψίχουλα της ζωής ζούμε. Απ' τα καρβέλια μόνο τα θρύμματα τρώμε. Κι απ' τα πεπόνια μόνο τις φλούδες. Όσο για τα τσιγάρα... μόνο τις γόπες. Ενώ οι Ινδοί, π.χ., τρώνε το ωραίο καρυδόγαλάτους και ζούνε είκοσι έξι χρόνια! Είναι μάλιστα και μερικοί που φτάσανε και τα είκοσι οχτώ! Μα έρχονται κάποιιοι και σου χαλάνε την ωραία σου στατιστική. «Δεν είναι αλήθεια αυτό... σου λένε. Να, π.χ., οι μαχαραγιάδες κι οι Εγγλέζοι των Ινδιών ζούνε από ογδόντα χρόνια και βάλε». Ναι, αλλά οι παρίες... σου λέει ένας άλλος, ο λαός... Ωχ... καημένο! Αυτοί είναι εχθροί της αλήθειας. Υπάρχουνε μόνο και μόνο για να μικραίνουνε... τον μέσον όρον της ζωής!

Περπάτα, Ινδέ. Αν δεν ήσουν Ινδός, θα πήγαινες με το τρένο. Είσαι Ινδός. Το μόνο που σε διαφεύδει είναι τα παπούτσια. Γι' αυτό βιάσου να τα λιώσεις κι αυτά για να γίνεις αληθινός Ινδός. Ισότης, κύριε.

Η πόλη όμως μας περιμένει πάντα υπομονετική και πάντα ζουφωμένη εις τον κόλπο της. Αλλά γιατί συνάχτηκαν τόσα σπίτια μαζί; Χωρίς άλλο, κείνοι που χτίζουνε τις πόλεις είναι άνθρωποι φοβητσιάρηδες. Αν είσαι παλικάρι, κύριε, μείνε κι αντιμετώπισε το λύκο και τον πλησίον σου μόνος! Μόνο τότε θα σε παραδεχτώ! Οι καρβουνιάρηδες, οι κυνηγοί, οι τσομπάνηδες... αυτοί μάλιστα. Είναι παλικάρια. Οι θαλασσινοί... Μάλιστα. Να τους βγάλω το καπέλο.

Αλλά μεσημέριασε και τον έπιασε ζάλη. Πρέπει, πρέπει το γρηγορότερο να βρει έναν ίσκιο. Αλλιώς ο βραστός ιδρώς θα του φουσκαλιάσει το πετσί του. Και, πραγματικά, να... φάνηκε ένα δέντρο. Είναι λίγο κατσιασμένο, μα δεν πειράζει. Πήγε κοντά του κι έπεσε. Αλλά... ήταν ολοφάνερο. Δεν είχε τύχη σήμερα. Μια μυρουδιά βαριά έπνιγε τον ορίζοντα. Φαίνεται πως κάπου εκεί κοντά θα 'λιωνε το πτώμα κάποιου ζώου. Καμιάς χελώνας, κανενός σκυλιού, ή καμιάς γάτας. Βλέπεις, τα καημένα ήταν απ' τα ζώα που οι άνθρωποι δεν τα τρώνε. Αλλιώς, αντί να βρομάνε τώρα μες στα χαντάκια θα βρομούσαν μες στα στομάχια των ανθρώπων.

Σηκώθηκε, πνιγμένος, κυνηγημένος, να φύγει κι από κει. Να γλιτώσει. Μα όλοι πια... όλοι θα σε κυνηγούν σ' αυτόν τον κόσμο; Ακόμη και τα νεκρά ζώα;

Αλίμονο... ναι.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο

*Παίρνεις το δρόμο το στρατί
Τρέχουν τα μάτια σου βροχή.*

ΨΕΜΑ! Αυτός δεν είναι από κείνους που κλαίνει εύκολα. Είναι από κείνους που θυμώνουν εύκολα. Ε, έτσι είναι αγαπητέ! Όλα τα μεγαλεία κι οι καταστροφές που 'γιναν ως τώρα στον κόσμο, όλα απ' τους θυμούς έγιναν. Πιο πριν, σου λέει, όλα (άνθρωποι, ζώα, κατσαρίδες, βόδια, λιοντάρια) ήταν σκουλήκια. Και χρειάστηκε να περάσει το καθένα απ' το θυμό (το καμίνι που ψήνονται οι γενναίοι) για να ξεκαθαριστεί ποιο θα γίνει λιοντάρι και ποιο θα μείνει σκουλήκι. Αυτή, σου λέει, είναι η αληθινή κολυπήθρα. Ο θυμός. Θύμωσες, καλέ μου; Μπράβο! Προχώρα. Είσαι εντάξει. Θα περάσεις από βουνά, από θάλασσες. Δε θα φοβηθείς. Πρόσεξε μόνο μην τύχει και πνιγείς στα ρηγά. Πρόσεξέ το αυτό. Είπα ρηγά. Δεν είπα «βαθιά». Στα βαθιά είναι εύκολα. Υπάρχουν βαπόρια, καΐκια, βάρκες να σε σώσουν. Για τα ρηγά όμως δεν υπάρχει σωτηρία. Θα τα βγάλεις πέρα μόνος σου, αβοήθητος. Κι αν πνιγείς... χάθηκες. Θα μου πεις, τι σημασία έχει; Μια και πνίγηκες, τι αξία έχει αν πνίγηκες στα βαθιά ή στα ρηγά; Και όμως... Δεν είναι έτσι, αγαπητέ. Όχι. Δεν είναι καθόλου έτσι. Γιατί αν, π.χ., πνιγείς στα βαθιά, όλοι

θα σε παινέφουνε. «Μπράβο! θα πουν. Ήταν αληθινό παλικάρι!» Για πνίξου όμως στα ρηγά... Ως και τα βατράχια θα γελάσουν μαζί σου. «Ανάξιος θάνατος» θα πούνε. Κρίμα... Βλέπεις, υπάρχουν άξιοι και ανάξιοι θάνατοι, όπως υπάρχουν άξιες κι ανάξιες ζωές. «Τον βλέπετε αυτόν τον καπετάνιο; Ε, αυτός ο καπετάνιος που βλέπετε έπνιξε μια βαποριά ανθρώπους!»

—Μπράβο του! Πού, στα βαθιά ή στα ρηγά;

—Στα βαθιά.

—Μπράβο του άλλη μια φορά.

Όχι παίζουμε!... Τις «συμβάσεις», κύριε, προπάντων τις συμβάσεις. Κάνε όσα εγκλήματα θέλεις. Πρόσεξε μόνο μην ξεχάσεις και τα κάνεις έξω απ' τους κανόνες. Εδώ, τα περισσότερα μετάλλια ανδρείας είναι δοσμένα για πράξεις σφαγής. Μόνο που οι σφαγές έγιναν σύμφωνα με τους κανόνες!

Καχορίζικες σκέψεις έκανε πρωί πρωί ο Μέλιος. Κι είναι κι ο δρόμος μονότονος, χωρίς κανένα δέντρο. Λες και συνεννοηθήκανε όλα τα δέντρα να φύγουν απ' το δρόμο του. Καλά που παραπέρα βρέθηκε ένας τσομπάνης, ένας ξένοιαστος άνθρωπος που τάζε τα ζα του με ξερό άχερο... ξερό σαν ξύλο.

—Χμ... του λέει. Βλέπω ξεροφαγία.

—Αλλά, τι θάρρεφες; κάνει ξιपाσιάρικα ο τσομπάνης.

Αυτοί οι τσομπαναραίοι μερικές φορές είναι μεγάλα στραβόξυλα. «Τι λες, βρε ζωντόβολο!» του 'ρθε να του πει. «Αντίς να ντραπείς, σφυράς κιόλας από πάνω και κοροεύεσαι;»

—Γιατί δεν πας να τα βοσκήσεις στην πρασινάδα, βρε άνθρωπε του Θεού; του λέει.

—Στην πρασινάδα; Αμ τι διάολο! Ντιπ γαζογιάννης είμαι; Γιατί, ρε πατριώτη, να τα βοσκήσω στην πρασινάδα; Για ν' αρμέξω το βράδυ νερομπουλι;

—Και τώρα που τα βοσκάς στην ξεραΐλα τι θ' αρμέξεις; Δε θ' αρμέξεις αέρα;

—Βούτουρο! Παχινό. Γάλα που να το πιάνεις στο πιρούνι!

—Τρελάθηκες βρε ή τρελάθηκα;

—Δεν ξέρω. Για μένα είμαι σίγουρος. Για τα σένα... άλλος λογαριασμός. Φίλε! Αυτό το καμένο χορτάρι που γλέπεις και το λες «ξύλο» ξέρεις τι 'ναι; Βούτουρο; Σ' το λέω εγώ.

Δε θέλεις μια και «το 'λεγε αυτός» να 'ναι έτσι; Δε θέλεις το ξερό ξύλο να 'χει μέσα του... λίπος;

—Πού το 'χει το λίπος, μωρέ; του λέει.

—Δε σ' το λέω. Θ' αμολήκεις στο χωράφι τα γαλάρια σου και θ' αφήκεις τα δικά μου ατάιστα. Φέγα!

Με άνθρωπο που λέει τέτοια κουτά λόγια, πραγματικά η καλύτερη δουλειά ήταν να φύγει, για να μη βρει και τον μπελά του. Αλλά δεν μπορούσε πάλι και να τον αφήσει έτσι, απλήρωτο.

—Δες μασλάτια, του λέει.

—Εγώ; Για λάβε λίγο τον κόπο. Για κοίτα τα μαστάρια τους. Τα βλέπεις;

—Τα βλέπω. Χάλια.

—Άμα θέλω τα γιομίζω. Πάω να, εδώ για παρακάτου, στα τσαΐρια, και τα κάνω τίγκα σε μια ώρα.

—Και γιατί δεν τα γιομίζεις;

—Με τι; Με νερό; Δεν τρελάθηκα. Τα βλέπεις κείνα τα σακουλάκια μες στα σκέλια τους;

—Τα βλέπω. Χάλια.

—Ε αυτά που βλέπεις και δε σου γεμίζουνε το μάτι είναι σακούλια με πάχος. Καϊμάκι το πράμα. Θεός. Φέγα τώρα. Σκιαζομαι μην πα και μου τα ματιάσεις κι αντίς για γάλα βγάνουν έμπυο. Ξέρω γω απ' αυτά. Βλέπω το μάτι σου... Τρυπάει! Φέγα.

Ο Μέλιος κατάλαβε ότι το καλύτερο που είχε να κάνει ήταν να ξεμακρύνει. Φοβούνταν απ' αυτούς που «φοβούνται το μάτι». Έπειτα, αυτή η θεωρία του για «το ξύλο που γίνεται βούτυρο» ήταν ανοησία με κέρατα. Σιγά σιγά αυτός θα μας πει ότι το κρασί σήμερα γίνεται από... σταφύλι!! Όλα να τα περιμένεις από κάτι τέτοιους.

Αλλά εμάς πια σε τίποτα δε μας ωφελούν όλα αυτά. Εμάς τώρα μόνο ένα πράμα μας ενδιαφέρει. Η βυζαντινή πόλις, «ήτις κείται εις τον μυχόν του Θερμαϊκού». Μια πόλη αληθινά πολύ μπερδεμένη κι ένα μέλλον βουρκωμένο απ' τ' απόβροχα και τα δάκρυα των γύφτων.

Όμως... να σταματήσουν οι γκρίνιες! Να γκρινιάξεις άμα σε πηγαίνουν στον κινηματογράφο. Άμα σε πηγαίνουν στον αναμμένο φούρνο να τραγουδάς. Το ίδιο δεν έκαναν κι οι «τρεις παίδες εν καμίνω»; Μας βεβαίωσε γι' αυτό με πάθος ο καθηγητής των Θρησκευτικών και του 'ρχόταν απ' την πολλή συγκίνηση να ξεσκίσει το ράσο του.

—Τι... συμβαίνει εκεί κάτω, Δακρυτζίκο;

—Κύριε... Αυτός ο φούρνος, ο «κάμιнос» δηλαδή, που λένε.

—Ε τι;

—Είχε καρβέλια; Εμένα αυτό με φαγουρίζει. Γιατί αν είχε καρβέλια, τότε αυτοί οι «παίδες» ήταν κορόιδα που τραγουδούσανε. Έπρεπε να τρώνε.

—Κάθισε κάτω, Μηδενίδη! Βλακειών το ανάγνωσμα πρόσχωμεν. Τι λες εσύ, κύριε Χαμωλιά;

—Ήτανε κοροϊδάκια. Καθαρά λόγια.

—Εύγε! Εύγε κι εσύ, κούτσουρο! Τι λέγει όμως η Μούσκουρα; Λέγε εσύ, παιδί μου... Γιατί, παιδί μου Μούσκουρα, δεν εκαίγοντο οι τρεις «εν καμίνω παίδες»;

—Διότι έπιπτεν δε επ' αυτών, δρόσος δε Κυρίου.

—Μπράβο, Μούσκουρα! Η φύσις σε ηδίκησεν, αλλά η μελέτη σε επροίκισεν. Εύγε!

—Εύγε δε, Μούσκουρα.

—Σκασμός! Πρόσχωμεν.

Στον κάμπο χύνεται γλυκιά σιωπή. Στα βουνά φάνηκαν κάτι γαλαζίες ομίχλες. Τα κοπάδια ζουφώθηκαν κάτω απ' τους ίσκιους. Μόνο τα τζιτζίκια δεν είχαν ανάγκη από ίσκιο. Αυτά θέλανε μόνο ήλιο... ήλιο για να μεθάνε και να ξεφωνίζουνε όσο μπορούνε πιο πολύ. Τον άνθρωπο, όμως, ένας τέτοιος ήλιος δεν τον μεθάει. Τον ξεμεθάει πιο πολύ. Σαν μάλιστα είναι και πεζοπόρος... γράφε αλίμονο.

«Η πεζοπορία είναι το μεταφορικό μέσον των βλακών...» έλεγε ο Παρμενίων. Μπράβο, Παρμενίωνα. Μόνο που εσύ έλεγες βλάκες και τους καροτσέρηδες που σε ανεβάζανε τζάμπα στα κάρα τους. Ντροπή σου, Παρμενίων! Απορώ πώς δεν έγινες υπουργός!

Κάπου μακριά σφύριξε ένα τρένο. Μανία όμως που την έχουν τα τρένα να περνούν μακριά απ' τους δρόμους που περπατούν οι πεζοί!... Ο Μέλιος έβλεπε από μακριά τα τρένα και τα ζήλευε που είχαν ρόδες. Κι ύστερα ο Καρούμπαλος επέμενε ότι ο άνθρωπος είναι το «τελειότερον των όντων». Ψέμα! Αν είναι το «τελειότερον», κύριε, πού είναι οι ρόδες του; Ε; Πού είναι; Πες το ντε. Βλακειών το ανάγνωσμα. Πρόσχωμεν...

Μαράζι το 'χε ο Μέλιος... Ας έβλεπε παλιάνθρωπο που

να 'λεγε λιγότερα λόγια! Ας έβλεπε έναν παλιάνθρωπο — έστω και έναν— που να μην παρασταίνει τον άγιο! Μαράζι το 'χε. Είναι όμως να σαστίζει κανείς. Πώς μαζεύτηκαν στον κόσμο τόσο πολλοί παλιάνθρωποι; Από πού ξεφύτρωσαν; Μήπως βρίσκεται πουθενά κρυμμένη κάποια φάμπρικα και παράγει παλιανθρώπους; Να σου πω... Κάτι τέτοιο, φαίνεται, θα συμβαίνει. Και φαίνεται ότι αυτή θα 'ναι κι η τάξη του κόσμου. Φαίνεται ότι ο κόσμος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς παλιανθρώπους — όπως οι ζητιάνοι δεν μπορούν να ζήσουν χωρίς ψείρες. Φαίνεται πως θα 'ναι νόμος αυτό. Όπως γίνεται, π.χ., με τα φίδια. Δίπλα στα πουλιά να υπάρχουν και τα φίδια για να τρώνε τ' αυγά τους. Να κόσμος μάλαμα! Το ίδιο δε γίνεται και με τα ψάρια; Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό. Ωραίος καιρός! Αλλά γιατί το μεγάλο να τρώει το μικρό; Και γιατί να 'ρθει στον κόσμο το μικρό, αφού είναι για να φαγωθεί απ' το μεγάλο; Υπάρχουν δηλαδή πλάσματα που ήρθαν στον κόσμο μόνο για να φαγωθούν, όπως κι άλλα μόνο για να τα φάνε; Α... Μη μου πεις ότι έχει κουσούρια αυτός ο κόσμος! Μη μου το πεις τώρα ότι δεν είναι τέλειος! Θα τσακωθούμε!

Αλλά γιατί, Μέλιο παιδί μου, γιατί... σ' το 'πα κι άλλες φορές, γιατί κάνεις τόσο άβολες σκέψεις μες στα λιούπυρια; Θ' αφανιστείς και δε θα φταίω εγώ. Άσ' τα πράματα να πάνε όπως βρέθηκαν. Τι θα γίνεις τώρα; Διορθωτής του κόσμου; Άσ' τον. Δεν μπαλώνεται. Ο κόσμος έγινε όπως και τα αυτοκίνητα τελευταίου τύπου. Χωρίς ανταλλακτικά, για να υποχρεώνεσαι ν' αγοράζεις κάθε χρόνο αυτοκίνητο. «Γιατί σ' τα κάνω από σίδερο; λέει ο εργοστασιάρχης. Για να μη χαλάνε! Δίκιο έχει. Ναι αλλά... ο κόσμος από τι είναι φκιαγμένος και δε χαλάει;

Από σίδηρο; Από λάσπη; Ωχ... μεγάλους πονοκέφαλους άνοιξες πάλι. Τι σε νοιάζει; Φά' τον όπως τον βρήκες... Με τα φίδια του, με τα κεράσια του, και με τα μεγάλα του φάρια που τρώνε τα μικρά. Εδώ που τα λέμε, μπορεί ο κόσμος και να μη χτίστηκε. Και τότε άδικα πονοκεφαλάς. Ωραία. Αλλά τότε γιατί οι σοφοί λένε «από κτίσεως κόσμου;» Άρα... Όχι μόνο κτίστηκε, αλλά —οι άτιμοι!— ξέρουν και πότε (σε ποια ώρα και σε ποια μέρη). Σαν να 'ταν εκεί οι κύριοι. Και να το 'δαν. Κατάλαβες;

Αλλά εσύ... Προχώρα. Όχι. Μην προχωράς άλλο, γιατί θα πέσεις. Και το καλύτερο είναι —για να μην πέσεις στη δημοσιά και σε τσαλαπατήσουνε τ' άλογα— τράβα να πέσεις στη σκιά. Αλλά τι κάθεται τώρα και λέει; Ωχ... τον ζάλισε για καλά ο ήλιος και παραμιλά. Τι «σκιά» μάς λέει; Μα στη σκιά δε βρίσκεται τώρα; Έχετε δίκιο, κ. καθηγητά. Συγγνώμη. Ήταν πράγματι στη σκιά, πάει τελείωσε. Κι άμα βρεθείς στη σκιά κατακαλόκαιρο κι ο ήλιος ραγίζει την πέτρα, η καλύτερη δουλειά είναι να κοιμάσαι.

Αλλά δεν μπόρεσε. Ήρθαν κάτι μερμήγκια, απ' αυτά τα αλητάκια, κι άρχισαν να σκαλίζουν για κανένα σπόρο. Να μην τα καταφρονάμε όμως. Και θαρρώ πως η λέξη «αλητάκια» δεν είχε εδώ τη θέση της. Δε βλέπεις με τι κόπους και βάσανα κερδίζουν κι αυτά τα καημένα τον... «επιούσιό» τους... Κι ας μην τον λένε «επιούσιον». Τα σπόρια όμως ήταν λίγα και τα 'φαγαν κείνα που ήρθαν πρώτα. Συγγνώμη, δεν τα 'φαγαν. Κείνα δεν είναι τζιτζίκια για ν' αφήσουν το κουβάλημα και να το ρίξουν στο τραγούδι και στο φαγοπότι. Κεινών όλα, το καλοκαίρι, είναι κουβάλημα. Κοίτα ένα! Δε βρήκε σπόρο και σήκωσε ένα καρπουζόφλουδο σαν καθρόνι. Τι δύναμη, μωρέ παιδί μου, είν' αυτή! Να, μόλις τώρα ο Μέλιος μπόρεσε να εξη-

γήσει το γιατί κάτι χαμάληδες του λιμανιού βάφτισαν το σωματείο τους «Αδελφότης Αχθοφόρων “ο Μύρμηξ”». Μπράβο. Φαίνεται πως κάποιος χαμάλης θα έκανε εντομολόγος ή κάποιο μερμήγκι θα δούλεψε χαμάλης σε λιμάνι. Αποκλείεται να 'γινε αλλιώς.

Καλά τα περνούσε εδώ με το μερμηγκάκι. Μα σε λίγο ήρθε και τους χάλασε την παρέα ένα σκυλί. Ήταν πολύ βιαστικό, σαν κυνηγημένο... κι η γλώσσα του κρεμασμένη απέξω, πιο μακριά απ' την ουρά του. Ήρθε και ξάπλωσε εκεί χωρίς να ζητήσει την άδεια και άρχισε να υποφέρει. Μυστήριο... Τι το πείραζε αυτό το σκυλί και ήταν τόσο αφανισμένο; Σε λίγο όμως το πράγμα έδειξε μόνο του. Το είχε πάρει το κατόπι μια μύγα. Παράξενο. Μα για μια μύγα κάνει έτσι; Χμ... Δεν είσαι σκυλί, αγαπητέ μου, και γι' αυτό δεν ξέρεις. Ο Θεός, για να ξέρεις, πρώτα έπλασε τη μύγα και ύστερα το σκύλο. Δηλαδή εξασφάλισε πρώτα το μαρτύριό του κι ύστερα το 'φερε στον κόσμο το θύμα. Παντού τα πάντα έτσι συμβαίνουν. Πάρε τους μεγάλους μαθηματικούς. Πρώτα ανακαλύφτηκε ο κύκλος κι ύστερα ήρθαν οι μαθηματικοί για να μην τον... τετραγωνίσουν ποτέ.

Το σκυλί έκλαιε, έπασχε, πελώριο μπρος στο βασανιστή του. Τι αδύναμα που 'ναι όλα τα μεγαλόσωμα πλάσματα μπρος στους μικρόσωμους κακούργους! Μα τι ζητούσε επιτέλους απ' αυτό το κοκαλιάρικο ζωντανό αυτή η μύγα; Αίμα;... Μα στραβή ήταν; Ο βάλτος ήταν γεμάτος με νυσταγμένα βουβάλια γεμάτα πηχτό μπόλικο αίμα, να πεις ώσπου να σκάσεις. Αυτό το κατσιασμένο αναιμικό σκυλί μωρέ βρήκες; Κακούργα! Δεν το ξέρεις; Ουκ αν λάβεις παρά του μη έχοντος. Ψέμα! (Ψεύδος ασύστολον!) Όλοι «παρά του μη έχοντος» λαμβάνουν.

Ο Μέλιος ορκίστηκε να μη «λάβει» ποτέ τίποτε απ' αυτούς. Για την ώρα, όμως, έπρεπε να κοιτάξει κάτι άλλο. Έπρεπε να σώσει απ' το μαρτύριο το δυστυχημένο σκυλί. Αλλά υπήρχε μια μεγάλη δυσκολία. Το σκυλί δεν εννοούσε να σταθεί ήσυχο. Είχε πάθει νευρική κρίση. Κι εκείνος δεν ήξερε τι κάνουν και καθησυχάζουν τα υστερικά σκυλιά. Έπειτα, πώς να συλλάβεις και να τιμωρήσεις έναν τύραννο τόσο μικροσκοπικό; Με την παλάμη; Αδύνατο. Τότε σκέφτηκε να κάνει κάτι που το 'βρισκε πολύ πιο αποτελεσματικό. Να βγάλει το σακάκι του και να πασίσει να αρπάξει τη μύγα στον αέρα. Μα μόλις δοκίμασε, το σκυλί νόμισε πως απόκτησε κι άλλον εχθρό και το 'βαλε στα πόδια. Βλάκα! Θαρρείς πως θα βρεις άλλον λυτρωτή;

Τώρα ήξερε τι το περίμενε. Η τρέλα. Εξόν αν έπεφτε γρήγορα η νύχτα κι έφευγε η μύγα. Μα αν δεν έφευγε; Αν της ερχόταν το κέφι να χωθεί και να ξενουχτήσει μες στ' αυτί του; Γιατί σ' αυτόν τον κόσμο όλα μπορείς να τα περιμένεις από ζώα που θρέφονται με αίμα.

Τώρα πια ο ίσκιος εκεί από κάτω στην ιτιά έμεινε έρημος. Έφυγε το σκυλί, έφυγαν τα μερμήγκια — φαίνεται πως τελείωσαν το μεροδούλι τους. Μόνο τα τζιτζικια δεν τελείωσαν ακόμη τη βάρδια τους. Και τραγουδούν με τόση φόρα, που πολλά απ' αυτά συνεχίζουν να βράζουν και πολύ μετά το πέσιμο του ήλιου. Μόνο αργότερα, σαν πέφτει παντού η νυχτερινή δροσιά, μόνο τότε βουβαίνονται... Βουβαίνονται-σκάζουν; Αυτό πια μόνο αυτά κι ο θεός των τζιτζικιών το ξέρει. Ίσως και κάτι χαζοί άνθρωποι που κατέστρεψαν τη δική τους ζωή για να μελετήσουν τη ζωή των μαμουνιών. «Εντομολόγους» τους λένε, ή κάτι τέτοιο. Να μας λείψουν! «Φτωχολόγους» μπορείς να μου

φκιάξεις; Μπορείς να μου βρεις ανθρώπους που να μελετούν και ν' αφανίζουν την πείνα; Όχι. Το λοιπόν... σώπα. Θα σ' είχα καλό με το ένα-δύο-τρία αλέ βου πας! να μου σβήσεις απ' τον κόσμο την πείνα. Τότε θα σ' έλεγα Θεό, άγιο, θαυματουργό.

Είπε τώρα θαυματουργό και θυμήθηκε πως κάποτε γνώρισε έναν. Κι όχι έναν, αλλά δυο. Τους Αγίους Αναργύρους, τους θαυματουργούς — να 'χουμε την ευχή τους. Ήταν καλοκαίρι. Ένα βράδυ είχε κονέψει σ' ένα κεφαλοχώρι. Σ' αυτό ακριβώς το χωριό είχε μάθει πως γινόταν και το θαύμα. Από έναν στεγνό βράχο —σου λέει— δίπλα στην εκκλησιά, μια φορά το χρόνο (στη γιορτή των Αγίων Αναργύρων) ξεπετάγονταν μια φλέβα με νερό. Και τι νερό! Φρέσκο, θαυματουργό. Το είδε ο Μέλιος και δάκρυσε απ' τη συγκίνησή του. Ήπια κιόλα κι ένωσε μέσα του μια δύναμη, μια φρεσκάδα! Θαυματουργό, βλέπεις. Σημάδεψε την ημερομηνία για να μπορέσει να παραβρεθεί εκεί και του χρόνου. Και πραγματικά πήγε, και μάλιστα αποβραδís την παραμονή του θαύματος. Μπήκε σ' ένα καφεενεδάκι που 'ταν κοντά στην εκκλησιά και παρήγγειλε ένα ούζο. Τα πράγματα πήγαιναν ήσυχα, ταπεινά.

Σε λίγο όμως όλα χάλασαν, ταραχτήκαν. Τι είχε γίνει; Στην αρχή τίποτα το ασυνήθιστο. Μπήκε μέσα ένας εργάτης. Και τίποτα άλλο. Παράγγειλε κι αυτός ένα ούζο, ύστερα κι άλλο, κι άλλο... Όσπου μέθυσε κι άρχισε να χτυπάει το κούτελό του στο σανίδι του τραπεζιού. Τον είδε ο καφετζής, τον λυπήθηκε.

- Τι σου 'κανε το κεφάλι σου, άνθρωπε; του λέει.
- Με κουμαντάρισε στραβά, απάντησε ο άνθρωπος.
- Και το βαράς;
- Σπάσιμο του πρέπει!

—Μα ποιος είσαι;

—Ο Άγιος Ανάργυρος. Δηλαδή ο ένας.

—Μα πόσοι θαρρείς πως είναι;

—Δυο. Εγώ είμαι ο τρίτος. Δηλαδή ο «θαυματουργός». Κείνοι ήταν οι Ανάργυροι. Το θαύμα το 'κανα εγώ. Για κείνους, μη χολοσκάς. Κείνοι ξεκουράζονται μες στην κορμιζούλα τους. Μοναχά εγώ ο φουκαράς κουβαλάω το νερό —ιι... απ' του διαβόλου τη μάννα— για να κάνει ο παπάς το θαύμα του. Μα σήμερα πια μπιζέρισα. «Άκου δω, παπά, του λέω. Ή θα μου αυξήσεις την πλερωμή σε είκοσι δραχμές ή θαύμα γιοκ». Θα μου πεις τώρα... Και δεν μπορούσε να πάρει άλλον νεροκουβαλητή για το θαύμα του; Ε όχι, φίλε. Εδώ πρόκειται για... θαύμα. Δε συμφέρει στον παπά να ξέρει ο ένας κι ο άλλος το πώς γίνεται. Για να ξέρεις, λόγου χάρη εγώ στο μυστικό ήμουνα τάφος.

—Ύστερα;

—Μόλις του γύρεψα παραπάνω αγριεύει και με φοβερίζει ότι θα με στείλει ολόισα στην Κόλαση επειδή δεν πιστεύω στο θαύμα του. Δηλαδή στο θαύμα των Αγίων Αναργύρων. Δηλαδή... στο δικό μου! Εγώ το 'φερνα το νερό και το 'κανα ν' αμπηδάει απ' τη γούρνα!

Ξαφνικά ο καφετζής τινάχθηκε όρθιος σαν να τον σούβλισαν.

—Αμαρτωλέ! έκανε. Ωχ... Και γιατί μου το φανέρωσες, καταραμένε; Καταραμένε!... Τι θα κάνω τώρα γω; Κι ο παπάς; Αχ... ο ταλαίπωρος κι αυτός. Καταραμένε! Πώς θα το κάνει τώρα αύριο ο παπάς το θαύμα του;

—Γι' αυτό σκας; Δε... θα το κάνει.

—Και τι θα πει στους πιστούς που το περιμένουν, καταραμένε;

—Εύκολο. Θα τους πει, να. Θα ρίξει το σφάλμα απάνω τους. Θα τους πει «Εσείς φταίτε, αμαρτωλοί! Ξεμακρύνετε απ' την οδόν του Θεού, γι' αυτό και κείνος πείσμωνσε κι είπε στους Αναργύρους να μην κάνουν φέτος θαύμα». Ωχ, καημένε μάστορη, γι' αυτά χολοσκάς;

—Και του χρόνου; Τι θα κάνει του χρόνου; Ε;

—Οουου... Ως του χρόνου θα βρει άλλον θαυματουργό, δηλαδή άλλον νεροκουβαλητή. Βάλε μου τώρα ένα ρακί. Είμαι στεναχωρημένος. Έπρεπε να μην του κάνω τσαλίμια του παπά. Έπρεπε να πληρωθώ και φέτος κανονικά κι από χρόνο γλέπαμε. Τα 'κανα ρόιδο. Άιντε, βάλε το ρακί.

Ο καφετζής όμως ξαφνικά ξέσπασε σε θεική οργή.

—Όχι! του λέει. Δε σου βάζω! Έξω! Αμαρτωλέ. Είσαι αμαρτωλός. Αμαρτωλοί πού φύγωμεν...

Έπεσε πάνω στο τεζάχι του, σκέπασε το μούτρο του και ξέσπασε σε πικρό απαρηγόρητο κλάμα. Γιατί τόσο άσπλαχνα του χάλασαν το θαύμα του;

Έξω άρχισε μια φιλή ασταμάτητη βροχή σα να συνόδευε το κλάμα του καταστηματοάρχη. Σε λίγο ο εργάτης «θαυματοποιός» έφυγε. Έφυγε κι ο Μέλιος. Μα δε φαινόταν στα καλά του. Σαν, ξαφνικά, ν' αρρώστησε. Κάτι πήρε μέσα του αργά αργά να γκρεμίζεται. Ποιος έφταιγε; Ο εργάτης, ο παπάς;... Δεν ήξερε. Ήξερε όμως κάτι άλλο: Πως από δω κι ύστερα ήταν υποχρεωμένος να ζήσει μέσα σ' έναν κόσμο χωρίς θαύματα. Έναν κόσμο γεμάτον από σκληρές, άγριες αλήθειες, που δυστυχώς δε θα τις γλυκαίνει καμιά αθώα ψευτιά, κανένα παραμύθι — έστω και ψεύτικο.

Αργότερα ο Μέλιος ανακάλυψε κι άλλες αλήθειες. Πως αν, π.χ., δεν αλλάζει η μοίρα των φτωχών δεν είναι για-

τί λείπουν οι θαυματοποιοι, αλλά γιατί λείπουν τα θαύματα. Και κάτι πιο πολύ: Γιατί η μοίρα αυτή δεν αλλάζει με θαύματα. Πρώτον. Και δεύτερον: Μην περιμένεις να σου αλλάξουν οι άλλοι τίποτα. Θα σου φάνε την αλλαγή. Και τρίτον... Τρίτον δεν υπάρχει. Φρόντισε μόνο να μην το ρίξεις στα «ετοιματζίδικα». Χάθηκες. Ο κόσμος είναι γεμάτος από μυστήρια. Γεμάτος κι από κλειδιά... Μα εσύ, κακόμοιρέ μου, απελπίσου. Γιατί πρέπει να τα φτιάξεις μόνος σου και τα μυστήρια και τα κλειδιά.

Σ' αυτόν τον κόσμο οι πιο ευχαριστημένοι απ' όλους θα 'πρεπε να 'ναι οι παπάδες. Γιατί, γι' αυτούς, τα λύνει όλα ο Θεός. Και μόνο ένα τους άφησε άλυτο. Το μυστήριο του θανάτου. Μα γι' αυτό —για να τους παρηγορήσει— τους έδωσε την «μέλλουσαν ζωήν».

Αλλά εσύ, φίλε, βλέπω ότι νυστάζεις. Άιντε κοιμήσου. Η Θεσσαλονίκη είναι μακριά. Κι είσαι κουρασμένος. Ευτυχώς που η κούραση είναι μάνα του ύπνου. Ρούφα τον, λοιπόν, και ησύχασε.

Αύριο σε περιμένει δρόμος μακρύς, που βγάζει στη Θεσσαλονίκη. Κι από χει...; Καλύτερα μην το σκέφτεσαι. Γιατί αν η κούραση είναι μάνα του ύπνου, η σκέψη είναι μητριά του ύπνου. Και σε βασανίζει.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Τ Ρ Ι Τ Ο

ΠΟΛΥ ΒΑΡΒΑΡΑ ΟΜΩΣ του τον διώξανε κι αυτόν τον ύπνο. Του τον έκοψε μια αρβύλα. (Κόβουν οι αρβύλες ύπνους;) Μα ήταν και μια φωνή, πολύ θυμωμένη, που κάτι έλεγε. Ο Μέλιος ξεχώρισε μια μόνο λέξη: «Απαγορεύεται». Γρήγορα αντάμωσε στη ζωή του και με τα «απαγορεύεται». Τι απαγορεύεται; Γιατί απαγορεύεται;

Άνοιξε κλεφτά το ένα καπάκι του ματιού του. Από πάνω του στεκόταν σαν ντερέκι ένας άνθρωπος με λαδιά ρούχα, φορτωμένος με λουριά, τενεκεδένια κουμπιά, σιρίτια κ.λπ.

—Τι γυρεύεις; τον ρώτησε ο Μέλιος.

Κείνος τον κοίταζε με σιχασιά.

—Σ' το 'πα: Απαγορεύεται.

—Χωροφύλακας είσαι;

—Κοντεύω.

Ευτυχώς! Κάτι του 'λειπε ακόμη για να γίνει. Αλλιώς, γράφε αλίμονο. Αλλά —πάλι— κοντεύει. Δηλαδή όπου να 'ναι θα γίνει. Και τότε γράφε άλλο ένα «αλίμονο».

Ο Μέλιος ξανάγειρε να κοιμηθεί. (Τι; Ότι θέλουμε δηλαδή θα κάνουμε σ' αυτόν τον κόσμο;) Ο άνθρωπος όμως τώρα θύμωσε πιο πολύ.

—Νάτονε! Τον ξαναπήρε! Απαγορεύεται ρε, σου είπα! Πώς θέλεις να σ' το ξαναπώ;

—Τι πράμα;

—Ε;

—Τι «απαγορεύεται»; Βρες μου πρώτα τι απαγορεύεται και κατόπι με ξυπνάς.

Του ανθρώπου του 'ρθε να σίσει τα ρούχα του.

Ο Μέλιος ροχάλιζε. Όπως το ομολόγησε κι ο ίδιος ο δραγάτης, χωροφύλακας δεν ήταν ακόμη. Όσπου να γίνει κανονικός χωροφύλακας προφταίνει να χορτάσει λίγον ύπνο.

Ο άνθρωπος άρχισε να περπατά τ' απάνω κάτω. Στο τέλος σταμάτησε από πάνω του.

—Άκουσες τι σου είπα;

Ο Μέλιος σηκώθηκε.

—Άκουσες τι σου είπα κι εγώ;

—Τι μου είπες;

—Σου είπα: Βρες μου πρώτα τι απαγορεύεται κι ύστερα με ξυπνάς. Εσύ όλο φυσάς και μου λες «με ζορλαντίζεις». Ούτε και ξέρω τι θα πει αυτό. Γι' αυτό άσε με καλύτερα να κοιμηθώ, γιατί είμαι κουρασμένος. Εσένα, καθώς φαίνεται, η δουλειά σου είναι να ξυπνάς τους κοιμισμένους και να τους λες «απαγορεύεται». Ενώ ούτε και συ ξέρεις τι απαγορεύεται.

—Τότες στέκα να... το βρούμε.

—Βρες το εσύ. Εμένα τι με... ζορλαντίζεις;

—Εγώ; Εγώ σε ζορλαντίζω; Εγώ ρε σε ζορλαντίζω ή εσύ, που κοιμάσαι σε μέρια απαγορευμένα;

—Πάλι τα ίδια; Πατριώτη, μ' αφήνεις να κοιμηθώ;

Ο άνθρωπος άλλαξε στο τουφέκι του ώμο.

—Άκου λέει. Εδωιά παρακάτου είναι ένα συκοπερίβολο.

—Να το χαίρεσαι.

—Στέκα ντε. Ένα συκοπερίβολο και μια δράνα με σταφύλι που η ρόγα του είναι να, ίση μ' ένα αυγό... (Ψευτιές.)

—Ε, και;

—Έχω τρελάνει τα κοτσύφια στις τουφεκιές.

—Δεν είμαι κοτσύφι.

—Είμαι εγώ δραγάτης. Και για έναν δραγάτη, όποιος αγγίζει σταφύλι είναι κοτσύφι. Κατάλαβες; Και για τ' αυτό τρώει την τουφεκιά του με τ' αλάτι και του πονάει ο κώλος του ώσπου να γεράσει. Κατάλαβες; Για τ' αυτό... το καλό που σου θέλω, φεύγα!

—Μπήκα, μωρέ άνθρωπε, μες στο περιβόλι σου;

—Θα μπεις.

—Ε τότε κάτσε και καρτέρα να μπω κι ύστερα μου ρίχνεις.

—Κι άμα σου ρίξω μπριν να μπεις ποιος θα με βγάλει ψεύτη; Ε;

—Το δικαστήριο!

—Βλέπεις τι χαζομάρες λες;

—Εγώ;

—Ποιος, ο λαγός;

—Αφού θα 'χω δίκιο.

—Λες χαζομάρες. Το δίκιο, φίλε, το 'χει κείνος που 'χει το τουφέκι. Ενώ εσύ δεν έχεις ούτε ραβδί. Το λοιπόν... σήκω, γιατί έχω δίκιο. Ακόμη;

Ο Μέλιος τότε είδε ότι δε γινόταν τίποτα. Ο δραγάτης ήταν πολύ πεισματάρης. Κι είχε και δίκιο-τουφέκι. Σηκώθηκε.

—Ούτε το περιβόλι σου πού είναι ξέρω... του είπε, ούτε και τα σύκα σου θέλω. Να τα χαίρεσαι. Φεύγω όμως, γιατί θέλω να κοιμηθώ κι εσύ δε μ' αφήνεις. Βράσ' τα σύκα σου και φά' τα!

—Χμ! Εσύ είσαι χορτάτος παναπεί, ε; Και δε σ' αρέσουν τα σύκα μου!

—Μ' αρέσουν. Αλλά όχι τα κλεμμένα. Μ' αρέσουν τ' αγοραστά.

—Σου πουλάω.

—Δεν περιμένεις να τελειώσω. Τ' αγοραστά, αλλά άμα τ' αγοράζω απ' τ' αφεντικά. Απ' τους δούλους τους δεν αγοράζω.

—Ούτε και ξέρω τι θέλεις να μου πεις. Αγοράζεις; Αυτό θέλω να μου πεις. Κι απέ για τα παρακάτου τα ταιριάζουμε. Θέλεις να σου ζυγιάσω μιαν οκαδίτσα;

—Πόσο τα κάνεις;

—Δέκα δραχμούλες. Αλλά πρώτα τον παρά στο χέρι. Εν τη παλάμη και ούτω βοήσωμεν.

—Βλέπεις τι κλέφταρος είσαι; Ντροπή σου! Κράτα τα σύκα σου. Δε θέλω. Ήθελα μόνο να σου αποδείξω ότι είσαι κλέφτης. Θα 'πρεπε τώρα να πάω να σε μαρτυρήσω στ' αφεντικό σου, αλλά κείνος θα 'ναι μεγαλύτερος κλέφτης. Γεια σου.

Ο δραγάτης έμεινε πίσω τρώγοντας και πασπατεύοντας ολοένα τα μουστάκια του.

—Άντε... λέει στο τέλος. Ζήσε!

Ο Μέλιος μπήκε ξανά στο δρόμο. Μια και ο δραγάτης τού έδωσε την άδεια να... ζήσει. Η πόλη πάντα καίγονταν εκεί κάτω, αργά, βαριά, αλύπητα. Καλύτερα έτσι. Άμα έσβηνε ο καπνός θα 'χανε απ' τα μάτια του την πόλη. «Νύμφη του Θερμαϊκού» σου λέει. Ψευτιές. Ο Μέλιος δεν πιστεύει πια σε τίποτα. Τα πολλά παινήματα χάλασαν την ομορφιά. Γι' αυτό, για να μπορέσει ξανά ο κόσμος να βρει την ομορφιά του, πρέπει να καθαριστούν οι παινεψιάρηδες. Αλλά ποιο είδος παινεψιάρηδες; Να εξη-

γούμαστε. Όχι εκείνοι που παινεύουν τον εαυτό τους. Όχι. Κείνοι οι καημένοι μάς διασκεδάζουν. Όχι. Πρέπει να καθαριστούν οι παινεφιάρηδες που παινεύουν τους άλλους. Όλοι αυτοί θέλουν ξερίζωμα! Να μη μείνει ούτε το σημάδι τους ούτε η μυρουδιά τους... για να μπορέσουμε, επιτέλους, να ξεκαθαρίσουμε ποιοι είναι οι σπουδαίοι και ποιοι είναι οι άχρηστοι.

Σε μια στιγμή, καθώς βάδιζε, ανακάλυψε ότι ο καπνός που ανέβαινε απ' την πόλη δεν ήταν καπνός. Ήταν σκόνη. Και δεν ανέβαινε απ' τη πόλη, παρά από μια γυφτόπολη, μια κατασκήνωση τσιγγάνων.

Δεν είχε όμως διάθεση να τους μιλήσει. Τους λυπόταν. Οι καημένοι... Περπατούν κι όλο η καρδιά τους τρέμει. Είναι βέβαιοι ότι κάθε άσπρος άνδρας που περνά είναι αστυνόμος με πολιτικά. «Τεπτίλ...»

Λες, π.χ., του γύφτου «καλημέρα».

—Χαϊρολά, σου απαντά.

—Πώς σε λένε, πατριώτη; τον ξαναρωτάς.

—Ψωμί έχεις; θα σου απαντήσει.

—Εγώ σε ρώτησα πώς σε λένε.

—Κι εγώ σε ρώτησα αν έχεις ψωμί. Εσύ όνομα γυρεύεις, άμα ψωμί δε δίνεις. Τι να σου κάνω; Εσύ, μια φορά, καλό σκοπό δεν έχεις.

Κάνεις πως δεν καταλαβαίνεις την προσβολή και τον ρωτάς παρακάτω.

—Αυτή η γυναίκα τίνος είναι;

—Ποια γυναίκα; Κείνη η... γριά;

—Εγώ δε βλέπω καμιά γριά.

—Κι εγώ δε βλέπω καμιά νέα. Εσύ όλο το μάτι σου το γουρλώνεις. Πού να ξέρω εγώ τι υρεύει ένα γουρλωμένο μάτι; Γι' αυτό τράβα...

Και να γιατί ο Μέλιος τράβηξε, δε σταμάτησε. Γιατί να τους τρομάξει, τρομαγμένους ανθρώπους;

Μα... παράξενο. Τον σταμάτησαν κείνοι. Ήταν όλοι τους μισόγυμνοι, ταραγμένοι. Φαίνεται πως κάτι σοβαρό είχε συμβεί. Σαν να καβγάδισαν, ή σαν να σκότωσαν κανέναν και δεν ήξεραν πώς να τα βγάλουν πέρα. Γιατί τα 'χουν κάτι τέτοια. Αυτοί άμα καβγαδίσουν ποτέ δεν καβγαδίζουν δυο δυο, όπως συμβαίνει με τους άλλους ανθρώπους. Μπαίνουν στον καβγά όλοι. Γέροι, γυναίκες, παιδιά. Βγάζουν σουγιάδες, πετούν ο ένας πάνω στον άλλον αναμμένα δαυλιά. Και μόνο αν τύχει και πεθάνει κανείς πάνω στον καβγά, μόνο τότε μονοιάζουν όλοι και τραβούν και τον θάβουν κρυφά, χωρίς να πουν τίποτα σε κανέναν. Κι άμα κανείς περάσει και τους ρωτήσει τι έτρεξε εδώ, «τίποτα μπρε» θα πούνε. «Το τσιαντίρι του γείτονα έπιασε φωτιά. Τώρα έσβησε, μπίτισε. Έχεις μια τσιγάρα;»

Τους ήξερε ο Μέλιος. Πολύ καλά. Ο καλύτερος φίλος του ήταν γύφτος. Άμα έβλεπαν άνθρωπο άσπρο, με πολιτικά, κουμπώνουνταν. Χωροφύλακας «τιπτίλι». Μόνο τους χωριάτες δε φοβούνταν. Το ξέρανε καλά. Άμα ένας χωροφύλακας ντυθεί πολιτικά ποτέ δεν ντύνεται κοστούμι χωριάτικο. Ντύνεται... αστικά.

—Αφεντικό... είπε ένας απ' τους γύφτους ανεβαίνοντας στον όχτο. Η τραχηλιά του ήταν ανοιχτή και φαινόταν το χέρι του να πασπατεύει τον κόρφο του. Αφεντικό... Ο δρόμος σου γυαλί. Ίσαλαχ.

—Ευχαριστώ. Γυαλί είπες;

—Ναι.

—Και δε φοβάσαι μην πατήσουν γυαλιά τα ξυπόλυτα γυφτάκια σου και πληγώσουν τα πόδια τους;

—Τα καθίζω στο κάρο.

—Κι άμα τα πατήσεις εσύ;

—Τότε θα σπάσουν τα γυαλιά. Εγώ τίποτα δε θα πάθω. Δεν το ξέρεις; Του φιραούνη το πετσί είναι από μπακίρι, δε σκίζεται.

—Τέλος. Λέγε τώρα τι θέλεις.

—Χαϊρολά.

—Παρακάτω.

Στο μεταξύ μαζεύτηκαν κι οι άλλοι γύρω του, μπουλούκι. Όλοι ήταν ξετραχηλισμένοι, με τρύπια βρακιά. Γυναίκες με τα βυζιά απόξω. Όλοι φτύνανε. Ποιος ξέρει για ποια στενοχώρια.

—Αφεντικό... ξανάρχισε κείνος που του 'πιασε πρώτος την κουβέντα.

—Λέγε. Σε ξαναρώτησα. Τι θέλεις;

—Αφεντικό... Όλοι εμείς μονάχα ένα πράμα θέλουμε να μάθουμε. Από πού έρχεσαι;

—Ε, δε με είδατε; Από κει.

—Εκεί γκιόλι έχει; Είδες;

—Τι «γκιόλι»;».

—Λίμνη που το λένε. Είδες;

Ο Μέλιος δεν μπόρεσε να μαντέψει τι ήθελαν. Πολλές φορές οι άνθρωποι αυτοί το 'χουν συνήθεια να σε μπερδεύουν.

—Έχει; τον ξαναρώτησαν.

Αποφάσισε τότε να το ρίξει κι αυτός στην πονηριά.

—Για σταθείτε να θυμηθώ... Ναι, ναι, έχει. Θαρρώ πως έχει. Αλλά όχι. Κάνω λάθος. Μα μπορεί πάλι και να έχει. Αλλά μπορεί και να μην έχει.

—Μα... έχει;

—Ε όχι! Δεν έχει!

—Κρίμα... έκανε ο γύφτος.

—Κρίμα... έκαναν κι όλοι οι άλλοι και πέσανε σε βα-
ριά λύπη. Κρίμα.

—Γιατί, βρε πατριώτες; Τι τρέχει; Τι το θέλετε το
«γκιόλι»; Γιατί ρωτάτε;

—Ρωτάμε... Άμα έχει να μην περάσουμε. Καλό είναι
το γκιόλι. Έχει φάρια. Πλένουνε οι γυναίκες τα ποδάρια
τους. Άμα εμείς δεν κάνει να πάμε.

—Γιατί;

—Αμάν, αφεντικό! Πώς γίνεται, για; Εσύ τίποτα δεν
έμαθες;

—Δηλαδή... τι να μάθω;

—Σκοτώνουνε! Εσύ πώς γίνεται, για, να μη μάθεις;
Εδώ ολάκερο σκότωμα γίνηκε... Εσύ πώς γίνεται για,
τσελεμπή μου, να μη μάθεις τίποτα;

—Σκότωμα; Όχι. Ποιοι σκοτώνουνε; Ποιους;

Εδώ οι γύφτοι βουβάθηκαν όλοι. Πέτρωσαν. Λες και
κατέβηκαν αερικά και τους πήραν τη φωνή.

—Ποιοι σκοτώνουνε, βρε πατριώτες; Δε μιλάτε;

—Αμάν, τσορμπατζή... κάνει ο γύφτος. Γιατί δεν το ξέ-
ρεις μόνος σου; Αχ, τι καλό θα ήτανε. Ξέρε το μόνος σου,
μπρε τσορμπατζή. Εμείς οι ζαβάληδες δεν το λέμε. Χα-
θήκαμε. Αχ ...γιατί να μην το ξέρεις, μπρε εσύ, μόνος σου;

—Τι να ξέρω, βρε άνθρωποι; Εσείς δε μου λέτε τίπο-
τα. Στην αρχή μου λέτε «σκοτώνουνε». Ύστερα σωπαίνε-
τε. Ποιον σκοτώνουνε;

—Χμ... Τσορμπατζή... Σ' αυτόν τον κόσμο ποιον σκο-
τώνουνε, για; Ε; Ποιον; Τον αγά σκοτώνουνε; Τον πασά
σκοτώνουνε; Όχι. Ποιον σκοτώνουνε, για; Α πες μου.

—Ε ποιον;

—Ποιον, για;

—Ε ποιον;

—Το γύφτο. Τον τσιπλάκη...

—Ποιοι;

Εδώ πάλι ξανά όλοι βουβάθηκαν. Τότε κείνος με τον ανοιχτό κόρφο γυρνά κατά το διπλανό του.

—Ποιοι μπρε σκοτώνουνε; του λέει άγρια.

Κείνος δεν αποκρίθηκε. Άρχισε να τρέμει. Τότε ο Μέλιος θύμωσε.

—Ε ποιοι σκοτώνουνε; Θα μου πείτε καμιά φορά;

—Αφεντικό... είπαμε εμείς ότι σκοτώνουνε οι κωροφυλάκοι; Όχι, ε; Εμείς δεν είπαμε τέτοιο πράμα, ε; Είπαμε; Όχι.

—Ε τότε ποιοι σκοτώνουνε;

—Σε ξαναρωτάμε. Είπαμε;

—Όχι.

Τότε ο γύφτος στράφηκε και ρώτησε έναν άλλον.

—Είπες εσύ, ρε Στράντζαλη; Είπες, σκύλε, ότι σκοτώνουνε οι κωροφυλάκοι; Όχι, ε; Βλέπεις, αφεντικό; Κανέννας από μας δεν είπε ότι σκοτώνουνε οι κωροφυλάκοι. Κανέννας.

—Και τότε ποιοι σκοτώνουνε;

—Να... Κάτι κακοί άνθρωποι.

—Δηλαδή οι χωροφύλακες είναι καλοί άνθρωποι; Ε; Ίδρωσαν ξανά όλοι. Τότε ένας με τσουρουφλισμένα μαλλιά είπε:

—Αφεντικό... άκου. Άμα οι γύφτοι δεν ήταν γρουσουζήδες να το ξέρεις... όλοι οι κωροφυλάκοι θα ήτανε καλοί.

—Τώρα δηλαδή δεν είναι;

Τότε κείνος που τον είπαν Στράντζαλη χύθηκε κι άρπαξε τον άλλον απ' το γιακά.

—Μπρε! του λέει. Κιαρατά! Γιατί είπες ότι οι κωροφυλάκοι δεν είναι καλοί;

—Εγώ; τινάζεται ο άλλος. Μπρε! Είσαι φεύτης! Φτου! Τότε ο Στράντζαλης στράφηκε κατά το Μέλιο.

—Αφεντικό... του λέει. Βλέπεις; Κανένας απ' το μιλέ-τι μας δεν είπε ότι οι κωροφυλάκοι είναι καλοί. Όλοι είναι καλοί.

—Καλοί... είπαν όλοι.

—Και τότε... τους διακόπτει ο Μέλιος. Τότε στο «γκιό-λι» ποιος τουφέκαε τους γύφτους; Ε; Άμα, όπως λέτε, όλοι οι κωροφυλάκοι είναι καλοί, τότε ποιος τουφέκαε τους γύφτους; Ε;

—Αμάν!... Τουφέκαε είπες; Τους γύφτους; Ωχ... Ωχ, τα κρεατάκια μας.

—Θέλετε να σας το πω εγώ ποιος τουφέκαε;

—Μη!! Αφεντικό... Αμάν! Μην το λες. Γιατί μπρε; Τι σου κάναμε και θέλεις να μας το πεις;

—Οι κωροφύλακες τουφέκαγαν! Να που σας το 'πα!

—Ωχ... τα κρεατάκια μας! Και τώρα τι θα κάνουμε εμείς, αφεντικό; Τώρα αν οι κωροφυλάκοι μάθουνε ότι το μάθαμε τι θα μας κάνουνε, για; Ε;

—Τίποτα.

—Μη λες τίποτα, αφεντικό. Ο κωροφύλακας δεν το 'χει το τουφέκι για να μην κάνει τίποτα. Το 'χει για να ρίχνει.

Ο καημένος ο γυφτόκοσμος. Όλοι οι ξεβράκωτοι, όλοι οι μαυριδεροί νομίζουνε ότι ο κωροφύλακας ήρθε στον κόσμο μόνο και μόνο για να κυνηγάει τους γύφτους. Ο Μέλιος όμως τους μυρίστηκε ότι κάτι ξέρανε για τα καθέκαστα της λίμνης. Για το καβγάδισμά του με τους κωροφύλακες, για τα μοιρολόγια των γύφτων, για τις καμουτσικιές και, κατόπι, για τους πυροβολισμούς το κατόπι του.

Ήθελε όμως να μάθει ποια ήταν η δική τους γνώμη. Αλλά για να τους καταφέρει να χαράξουν τα χείλη τους έπρεπε πρώτα να τους καλοπιιάσει, να τους κερδίσει την εμπιστοσύνη — πράμα δύσκολο. Μα αποφάσισε να δοκιμάσει. Έβγαλε λοιπόν το πακέτο του. Πρώτες χίμηξαν οι γριές.

— Συμπάθιο για τις γερόντισσες, αφεντικό, είπε ο γύφτος. Τεριακλήδισσες είναι οι ζαβάλισσες. Ήμαρτον. Δώσε.

— Ναι, αλλά ύστερα θα μου γερεύεις κι εσύ; λέει στον ξετραχηλισμένο.

— Τεριακλής άνθρωπος είμαι κι εγώ. Δώσε. Κάηκε το τζιέρι μας. Δώσε. Λέπεις; Τσουρούκηδες είμαστε. Δώσε.

— Και... τι θα γίνει με τα μικρά;

— Δώσε. Βερασιάσαμε όλοι. Χαθήκαμε. Δώσε.

Κάθισαν όλοι στον όχτο και καπνίζανε. Ήταν ευτυχημένοι.

— Ο γιαραμπής να σ' το πλερώσει, αφεντικό, είπαν. Μας γλίτωσες. Τώρα θα ήμασταν πετσοκομμένοι. Μας γλίτωσες. Χαϊρολά.

— Δηλαδή... πώς σας γλίτωσα; Δεν καταλαβαίνω.

— Ε να, για... Εσύ άνθρωπος είσαι, ε; Θυμώνεις. Κιζντίζεις. Καπνό δεν έχεις να κατεβάσεις το ντέρτι σου. Ρακί δεν έχεις. Ψωμί μπιλέ δεν έχεις. Τι να κάνεις; Καβγαλαντίζεις.

— Τατάμ... Καβγά θα κάνεις... είπαν κι οι άλλοι.

— Άμα!... συνεχίζει ο γύφτος. Εδώ παιδούδια πολλά έχει, πέτρες καθόλου δεν έχει. Τι θα κάνεις άμα σε κιζντίζει ο γείτονάς σου; Ε... Θα πάρεις πέτρα. Πέτρα δεν έχει. Τι θα κάνεις; Παίρνεις παιδί, το σαβουρντίζεις. Κιζντίζει κι εκείνος, αρπάζει το δικό του παιδί, το σαβουρντίζει. Τότες κιζντίζουνε και οι άλλοι, αρπάζουνε τα παιδιά τους, τα σαβουρντίζουνε, γένεται πόλεμος μεγάλος,

μουαρεμπές! Γι' αυτό ας σ' έχει καλά ο γιαραμπής, αφεντικό. Χαϊρολά. Γλίτωσες τα παιδούδια μας.

—Χαϊρολά... είπαν κι όλοι οι άλλοι. Μας γλίτωσες.

Τότε ο Μέλιος αποφάσισε να μπει ολόισια στο θέμα.

—Τσελεμπήδες... τους λέει. Άκουσα κάτι, είναι αλήθεια;

—Ψέματα! Ψέματα! Όλα είναι ψέματα, αφεντικό. Σ' το λέμε εμείς.

—Μα εγώ δε σας είπα τίποτα.

—Πες. Μα θα είναι ψέματα.

—Άκουσα ότι εκεί στο γκιόλι...

—Ψέματα! Σ' το ξαναλέμε.

—Άκου ντε πρώτα τι θα σου πω! Εγώ ούτε πρόφτασα να σου πω.

—Α πες.

—Εγώ έμαθα ότι εκεί στο «γκιόλι» ένας κάποιος με άλογο...

—Να το! Το είδες; Ταμάμ όπως σ' το είπαμε. Ψέματα. Εδώ και ο Αλλάχ να σου το πει εσύ πάλι να πεις «ψέματα». Γιατί θα φας το κεφάλι σου.

—Καλά. Δεν το πιστεύω.

—Μπράβο! Άσκολσουν!... Έτσι πρέπει.

—Δεν το πιστεύω. Αλλά θέλω να μάθω. Γι' αυτό πέστε τό μου. Και να δείτε... Εγώ δε θα το πιστέψω.

—Τότε άιντε. Ας το πούμε. Αλλά δε θα το πιστέψεις, ε; Τότε βουρ! Άιντε, ας σ' το πούμε. Τι γίνηκε, είπες; Να τι γίνηκε. Φάνηκε ένας μ' ένα άτι. Αμάν, αφεντικό! Τι άτι ήταν αυτό; Άσπρο! Χιόνι! Αρπάζει ένα κουρμπάτσι και να. «Ποιος θιώχνει το γιούφτο απ' το γκιόλι; Εσύ; Να! Άλλος. Ποιος δεν αφήνει το γιούφτο να φάει; Εσύ; Πάρε κι εσύ. Ποιος κάνει γιασάκι στο ψάρι του γιούφτου;

Εσύ; Να κι εσύ. Να! Να!» Ὑστερις χλιμιντράει το άτι, κάνει ραχβάνι, αστράφτει, φεύγει, άιντε πιάσ' τον. Τον ρουφάει τον καρβαλάρη ο ουρανός. Αυτό όλοι έτσι το λένε. Ο ουρανός. Να μην προφτάξει να πετάξει απ' την κοιλιά της το μωρό της η γυναίκα μου. Δε σου λέω φέματα. Ο ουρανός.

—Μα ποιος ήταν αυτός ο άνθρωπος;

—Ε;

—Θέλω να μάθω, ποιος ήταν αυτός που έδερνε;

—Ωχ...

Ιδρώσανε ξανά, πιο πολύ από πριν.

—Θα μου πείτε ποιους έδερνε αυτός ο καρβαλάρης;

—Αφεντικό... Αυτός ο άνθρωπος πολύ μεγάλο άχτι έχει με τους γύφτους.

—Α, ώστε τους γύφτους έδερνε;

—Αμ τι...

—Και τότε γιατί τον κυνηγούσαν οι χωροφύλακες; Ε;

—Τι είπες;

—Είπα. Αφού είχε άχτι τους γύφτους, τότε γιατί τον κυνηγούσαν οι χωροφύλακες;

—Οι χωροφύλακες; Εμ... ταμάμ ντε. Γιατί έδερνε τους γιούφτους! Καλό είναι να δέρνηεις τους γιούφτους; Τι σου κάνανε; Ψωμί σου γυρεύουνε, για τσιγάρο; Ε; Έτσι μπρε; ρώτησε τους δικούς του.

—Ταμάμ... είπαν κι οι δικοί του.

—Είσαστε όλοι κάτι φοβητσιάρηδες! τους λέει θυμωμένος ο Μέλιος.

—Αμ τι είμαστε, για; Εμείς φοβητσιάρηδες είμαστε και πάλε μας κυνηγάνε. Τι θα παθαίναμε άμα δεν είμαστε; Ιι... μες στα μεζάρια θα ήμασταν όλοι. Όλοι! Στα μεζάρια, στα μικροταφεία που τα λέτε εσείς.

—Επιτέλους, πώς θέλετε να σας το πω; Δεν είμαι χωροφύλακας.

—Αφεντικό... Κανένας χωροφύλακας δε λέει «είμαι χωροφύλακας».

—Μα... γιατί τους φοβόσαστε τόσο πολύ τους χωροφύλακες; Κλέβετε;

—Αμάν! Τι είναι αυτό, για; Κλέβουμε; Από μας, αφεντικό, κανένας δεν κλέβει. Όλοι γυρεύουμε.

—Γυρεύουμε... πρόσθεσαν κι οι άλλοι. Όλοι. Γυρεύουμε. Μπίτισε. Άμα... αν στο σπίτι που πας να γυρέψεις δεν είναι κανένας, τι θα κάνεις; Άμα ο τσελεπής του σπιτιού λείπει, σε ρωτάμε εσένα, αφεντικό: τι θα κάνεις; Θ' αφήκεις τα παιδιούδια αφάιστα να πεθάνουνε; Δεν κάνει. Να κλέψεις πάλε; Πάλε δεν κάνει. Τότε τι θα κάνεις; Παίρνεις. Ε, κλέψιμο είναι αυτό; Όχι. Ε τότε γιατί σε λένε κλέφτη οι πεζεβέγκηδες; Ε; Και γιατί σε κυνηγάνε με τις σόπες; Ε; Σαστίζω.

—Κι εμείς σαστίζουμε, αφεντικό... είπαν κι όλοι οι άλλοι. Γιατί μας κυνηγάνε με τις σόπες;

Ο Μέλιος αποφάσισε να τελειώσει τη συζήτηση μαζί τους και να φύγει. Το κατάλαβε ότι δεν ήταν για να γίνει τίποτα μ' αυτούς. Τους είχε ρημάξει ο φόβος του χωροφύλακα. Κι άλλο όπλο εκτός απ' την πονηριά και την φευτιά δεν είχαν. Τους μοίρασε λοιπόν από ένα ακόμη τσιγάρο, τους ορκίστηκε με λόγον τιμής ότι από κείνη τη μεριά που ερχόταν «γκιόλι» δεν υπήρχε, κι έφυγε.

Μπήκε ξανά στο δρόμο.

Σε λίγο μέσα από ονειροφαντασιές και μαγευτικά συναπαντήματα θα 'φτανε στην παραμυθένια του πόλη, «την υπέρκαλλον νύμφη» ήτις αντανακλά το φως και το κάλλος της εις τας μαρμαρυγές του Θερμαϊκού».